

OSLOMET

Emma Johanne Gretland Harstad

Tilknytning i familieveiledning

Masteroppgave i sosialfag – familiebehandling
OsloMet – storbyuniversitetet
Fakultet for samfunnsvitenskap

OsloMet – storbyuniversitetet , Fakultet for samfunnsvitenskap
Oslo 2022

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1 - Innledning	5
1.1 Valg av tema	5
1.2 Forskningsspørsmålet	6
1.3 Begrepsavklaring	6
1.4 Formål	7
1.5 Avgrensning.....	7
Kapittel 2 - Metode.....	9
2.1 Utgangspunkt for analysen	9
2.2 Intervju som metode i datainnsamling.....	10
2.3 Kvalitativ analyse av data.....	11
2.4 Kildekritikk.....	12
Kapittel 3 - Teorigrunnlag.....	14
3.1 Tilknytningens funksjon for barns utvikling	14
3.2 Tilknytningsbaserte tilnæringer i familieveiledning.....	17
3.3 Kritikk av tilknytningsteori.....	20
Kapittel 4 – Presentasjon av funn.....	23
4.1 Sykepleieren.....	23
4.2 Barnehagelæreren	29
4.3 Vernepleieren.....	33
4.4. Sosionomen.....	37
4.5 Psykologen.....	39
Kapittel 5 - Analyse av funn	45
5.1 En god start	45
5.1.1 Trygghet i samarbeidsrelasjonen.....	45
5.1.2 Relasjonell kunnskap	46
5.1.3 Gjennomsiktighet og ærlighet	46
5.1.4 Anerkjennende holdning	47
5.2 Skreddersøm	47
5.2.1 Spontanitet hos familieveilederen	47
5.2.2 Tilpasset veiledning til barnets alder.....	48
5.2.3 Traumebevisst omsorg	48
5.2.4 Familieveiledernes kreativitet og mentaliserende holdning	49
5.3 Familieveiledernes personlige kompetanse	50
5.3.1 Flergenerasjonsperspektivet	50
5.3.2 Systemisk forståelse av familieveiledernes påvirkning.....	50
5.3.3 Språkbevissthet	51

5.3.4 Bevissthet på utfordringer underveis i familieveiledningen	52
5.3.5 Veiledning av familieveilederne	52
5.4 Tidlig intervensjon	53
5.4.1 Lavterskeltilbud og folkeopplysning.....	53
5.4.2 Forebyggende effekt for skjevutvikling	54
5.4.3 Tverrfaglig forståelse av barnets utviklingsprosess.....	55
5.4.4. Kultursensitivitet og komorbiditet.....	55
Kapittel 6 – Avsluttende konklusjon	57
6.1 «Hvordan kan familieveiledning styrke trygg tilknytning mellom barn og foreldre?».....	57
Litteraturliste	60

Kapittel 1 - Innledning

1.1 Valg av tema

Denne masteroppgaven omhandler tilknytningsteori og dens betydning for familieveilederes tilnærming til barn og deres nære omsorgspersoner i familieveiledning. Valg av tema er basert på min interesse for betydningen av tilknytning mellom foreldre og barn etter fullført bachelorprogram i barnevern på Universitetet i Stavanger. Teori om tilknytning var en sentral del av pensum innen utviklingspsykologi, som omhandler at den psykiske utviklingen foregår hele livet gjennom samspill med omgivelsene (Hertz, 2011). Jeg ble opptatt av hvor mye tidlige erfaringer med tilknytning til nære omsorgspersoner påvirker barns utvikling, hva ulike former for tilknytning kan fortelle om kvaliteten på relasjonen mellom foreldre og barn og hvilken betydning familiens kontekst har å si for hva familieveiledere ser og gjør i familieveiledning. Interessen for tilknytningsteori ble med videre til master i familiebehandling gjennom masterklinikk og praksis i frivillig barnevernstiltak jf. barnevernloven (1992) § 4-4 over to år med familier i vold- og høykonflikter. Tidlige observasjoner fra samtaler i familieveiledende team startet reflekterende prosesser hos meg etter hjemmebesøk hos familier hvor barna viste tydelig utrygg tilknytning med ambivalent atferd i samspill med foreldrene. Dette kom til uttrykk på hjemmebesøk hvor et barn i barneskolealder klamret seg urolig til foreldrene i et øyeblikk, etterfulgt av at barnet slo og sparket foreldrene i et annet. Det kunne se ut som at barnet forsøkte å bruke foreldrene som en trygg base i konteksten av hjemmebesøket, det søkte trøst og beskyttelse, samtidig som det ikke fant roen hos dem. Dette skapte spørsmål hos meg, om uroen barnet uttrykte preget samspillet med foreldrene til vanlig og var et uttrykk for omsorgssvikt, eller om det var et resultat av hjemmebesøket som ramme for samspillet. Erfaringer fra min rolle som miljøterapeut i avdeling Rus og Psykisk helse viste meg samtidig hvor utfordrende det var for voksne brukere som hadde vokst opp i alvorlig omsorgssvikt, hvor senvirkningene preget dem i form av flere psykiske og somatiske lidelser. Observasjoner over tid skapte nysgjerrighet over tilknytningsbaserte tilnærminger i forståelse av samspillet mellom foreldre og barn og hvordan det kan brukes i familieveiledning, spesielt tidlig i barns utvikling da det kan forhindre utrygg tilknytning og langvarige belastninger i barnets nære relasjoner

(Sundfær, 2016). Dette ble utgangspunktet for valg av tema for denne avhandlingen, og vil påvirke min fortolkning og analyse av ny kunnskap jeg finner i undersøkelsen, da det er en stor del av min forforståelse (Neumann & Neumann, 2012).

1.2 Forskningsspørsmålet

«Hvordan kan familieveiledning styrke trygg tilknytning mellom barn og foreldre?» Med dette forskningsspørsmålet ønsker jeg å undersøke familieveilederes ulike tilnærminger og metoder som er tilpasset for å styrke tilknytning, hva de erfarer kan styrke tryggere tilknytning mellom barnet og deres foreldre og hvordan slike endringsprosesser kan forstås i praksis. Jeg ønsker med andre ord å undersøke familieveilederes erfaringer av tilknytningsbaserte tilnærminger i endringsarbeid med barn og deres familier.

1.3 Begrepsavklaring

Tilknytning – i barns utvikling

Begrepet tilknytning ble satt i fokus fra 1950- tallet da barnepsykiateren John Bowlby utviklet forståelsen av tilknytningsteori med søkelys på barns opplevelse av relasjoner og hvordan dette påvirket utviklingen for barnet videre (Wennerberg, 2015). Bowlbys forskning førte til en undersøkelse han selv ledet mellom overgangen fra 1940-1950 tallet ved Tavistock-klinikken i London. Undersøkelsen omhandlet barn mellom ett- og tre år som ble separert fra foreldrene da barna var i et lengre sykehusopphold. Undersøkelsen viste at barnas opplevelse av slik separasjon bidro til smertefulle og følelsesmessige reaksjoner hos barna i den tidlige fasen av livet, da de ikke mestrer regulering av disse følelsene alene. Bowlbys spørsmål dreide seg deretter om hvorfor barn opplever så sterke emosjonelle bånd til foreldrene (ibid.). Tilknytning vil i denne oppgaven være relatert til barns utvikling og tilknytning til foreldre og eventuelle andre nære omsorgspersoner.

Familieveiledning – endringsprosesser

I dette forskningsprosjektet vil familieveiledning være begrepet som vises til i beskrivelsen av konteksten som forskes på, da de valgte primærkildene har ulike videreutdanninger og sertifiseringer innen endringsarbeid med familier. Videreutdanning

i familierterapi er blant disse, hvor familier deltar i samtaler for å endre problemer som oppstår i relasjoner i familien. Familierapeuter har fordypning i ulike tilnæringer, hvor fellestrekket omhandler en nysgjerrig, utforskende og åpen holdning til familiens forståelse av egen situasjon og hvordan de selv kan løse problemene (Johnsen & Torsteinsson, 2012).

«Familierapi handler om hvordan problemer kan forstås, meningen problemene har fått, hvorfor problemer opprettholdes og hvordan de kan løses. Dialogen med betydningsfulle andre mennesker kan være nødvendig for å løse problemer, eller for å se og konkretisere nye muligheter og resurser hos den enkelte eller i relasjoner.» (Johnsen & Torsteinsson, 2012 s. 15).

Familieveiledning vil i endringsprosesser ta utgangspunkt i forståelsen om at familien utgjør et dynamisk system hvor familiemedlemmene påvirker hverandre på forskjellig måte i et gjensidig samspill (Frøyland, 2017). I lys av tilknytningsbaserte tilnæringer finnes det ulike veiledningsmetoder som er utviklet for å styrke et tryggere emosjonelt bånd mellom barnet og foreldrene. Dette blir forklart videre i kapittel 3.

1.4 Formål

Formålet med denne oppgaven er å undersøke ulike tilnæringer som styrker tryggere tilknytning mellom barn og omsorgspersoner hvor det er oppstått, eller er fare for å utvikle utrygg tilknytning og hvordan tilknytningsbaserte tilnæringer kan brukes i intervensjoner i familieveiledning for å forebygge senkomplikasjoner i barnets utvikling. I kapittel 3 vil jeg vise til teorigrunnlag om tilknytningsbasert familierapi og andre manualbaserte metoder som har fokus på veiledning til foreldre.

1.5 Avgrensning

Utforskningen av forskningsspørsmålet i dette prosjektet er avgrenset til familieveiledende kontekster hvor bekymringen og utgangspunktet for samtaler og veiledning er bekymring for utrygg tilknytning barnet har eller kan få til dets primære

omsorgspersoner. Målgruppen av utvalgte intervjupersoner er avgrenset til fagpersoner med tidligere erfaringer fra familieveiledning.

Kapittel 2 - Metode

2.1 Utgangspunkt for analysen

I dette prosjektet ønsket jeg å forske på tilknytning i familieveiledning med utgangspunkt i tolkning basert på et fenomenologisk og hermeneutisk perspektiv. Fenomenologi tar utgangspunkt i at mennesker er grunnleggende relasjonelle, og fenomenologisk orientert forskning er interessert i å utforske menneskers forståelser av sine erfaringer (Neumann og Neumann, 2012). Gjennom kvalitativ forskning, som ofte er inspirert av fenomenologi, kan åpne spørsmål til individene gi et innblikk i deres subjektive forståelser (Thomassen, 2020), og refleksjoner over tidligere hendelser og erfaringer (Tangaard, 2017). For å besvare forskningsspørsmålet utformet jeg en intervjuguide for å finne familieveiledernes forståelser fra familieveiledning og erfaringer fra endringsprosesser, hvor ulike metoder for å bedre tilknytning ble brukt. I arbeidet mitt med å fortolke informantenes erfaringer har jeg vært inspirert av hermeneutisk tilnærming som handler om hvordan vi tolker informasjonen vi får ut fra vår egen forforståelse (Gilje, 2017). Sentralt i forskningen er derfor at forskeren gjør rede for sin forforståelse, slik at leseren blir gitt muligheten til å vurdere forskningens troverdighet, da det vil påvirke analysen av funn i datainnsamlingen. Dette omhandler en reflekterende prosess for forskeren for å vise til bevissthet på, og redegjørelse av egne forståelser (Neumann & Neumann, 2012).

Min forforståelse som fagperson er basert på barnevernfaglig kunnskap om tilknytningsteori og systemisk forståelse fra familieterapi som omhandler at det emosjonelle samspillet barnet opplever i nære familierelasjoner over tid er avgjørende for barnets utvikling. Dette skapte tidlig interesse for det familieterapien viser til som flergenerasjonsperspektivet med røtter fra tilknytningsteori som beskriver hvordan foreldrenes emosjonelle erfaring av tilknytning til egne omsorgspersoner påvirker nye relasjoner i nåtiden (Johnsen & Torsteinsson, 2012). Selv om foreldrene har opplevd vonde relasjonelle erfaringer med egne omsorgspersoner er det likevel mulig å bryte videreføringen til egne barn der foreldrene blir bevisste på det som må til for å styrke en tryggere tilknytning (ibid.). Sosialkonstruksjonismen er et teoretisk grunnlag som har

vært betydelig for utviklingen av systemisk forståelse, som handler om at det vi opplever av verden er påvirket av våre egne tanker om virkeligheten som er formet av sosialt samspill med andre gjennom språket (Frøyland, 2017). Sosialkonstruksjonismen bidro til en forståelse hos meg som omhandler at det alltid er flere måter å forstå en situasjon på, noe som utfordrer forståelsen av at det finnes absolutte sannheter om sosiale hendelser, da alle individer har ulike forståelser ut fra hva de selv har opplevd. Dette skapte en nysgjerrighet på hva familieveiledere går glipp av ved å kun forholde seg til et perspektiv av familiesituasjonen, med tanke på utgangspunktet for at familiene kommer til veiledning.

2.2 Intervju som metode i datainnsamling

Til innsamling av data ønsket jeg å bruke intervju som primærkilde for å belyse forskningsspørsmålet. Intervju som innsamling ut fra et fenomenologisk perspektiv handler om at forskeren har en nysgjerrig og åpen holdning til data som blir innsamlet fra intervjupersonene. Denne innsamlingen av data kan forstås relevant for å få innblikk i intervjupersonenes liv som ellers kan være vanskelig å finne (Postholm, 2017).

Til prosjektet ønsket jeg å intervju familieveiledere om deres erfaringer fra å jobbe med å styrke trygg tilknytning mellom barnet og foreldrene. Dette innebar å utarbeide en intervjuguide og et informasjonsskriv til informantene som måtte godkjennes av Norsk senter for forskningsdata, forkortet NSD, før intervjuprosessen kunne begynne.

Etiske overveielser ble en del av planleggingsprosessen, som omhandler å ivareta intervjupersonenes opplevelse underveis med en respektfull holdning til intervjupersonene (Dalland, 2017). Mitt mål ble å møte intervjupersonene med ydmykhet og takknemlighet for deres deltagelse og at de fikk mulighet til å gi tilbakemelding om deres opplevelse av intervjuene etter de var gjennomført.

Etter godkjenningen fra NSD rekrutterte jeg fem intervjupersoner lokalisert på Østlandet. Samtlige av intervjupersonene hadde gjennomført ulike utdanningsløp innen bachelorgrader i helse- sosialutdanning med unntak av en psykolog, hvor de hadde ulike videreutdanninger, spesialiseringer og kurs relevant for tilknytningsbaserte tilnærminger i familieveiledning.

Familieveilederne besvarte til sammen 14 spørsmål delt inn i innledende spørsmål om deres rolle som familieveiledere og familiens kontekst, deres forståelse av tilknytning i arbeid med familier, erfaringer fra familieveiledning med bruk av ulike metoder og tilnærminger og deres tanker om tilpasning av veiledning ut fra barnets alder. Til slutt fulgte avsluttende spørsmål om hva de ønsket mer eller mindre fokus på i familieveiledning for å styrke trygg tilknytning, hvordan de selv opplever veiledning eller oppfølging på arbeidsplassen og om det er noe annet de ønsket å føye til.

Antall spørsmål til intervjuguiden påvirket seleksjon om antall intervjupersoner da intervjuene underveis ga en opplevelse av mer dybde enn forventet. Dette medførte valg av å begrense intervjupersonene til fem familieveiledere for at forskningsprosjektet tidsmessig skulle strekke til.

Intervjuenes tidslengde varte mellom 50 minutter – 1,5 time. Intervjuet ble tatt opp på lydbånd og ble gjennomført på familieveiledernes arbeidsplass på ulike kontorer, hvor et intervju ble gjennomført digitalt. Familieveilederne fikk mulighet til å gi tilbakemelding på deres opplevelse av intervjuet. Responsen fra flere av familieveilederne var at temaet om tilknytning skapte nye refleksjoner om deres tanker om hva som oppleves viktig i møte med familiene og at intervjuprosessen vekket en ny bevissthet på hva som kan hjelpe familiene i endringsprosessen.

2.3 Kvalitativ analyse av data

Kvalitativ metode ble brukt for å belyse forskningsspørsmålet. Sammen med fenomenologisk og hermeneutisk perspektiv ble tematisk analyse anvendt som hjelpemiddel til analyse av funn. Tematisk analyse handler om å samle dataene i kategorier. Denne formen for analyse innebærer ulike faser med forberedelse, koding, kategorisering og rapportering av innsamlet data og omhandler en spørsmålsdrevet prosess som til slutt skal besvare forskningsspørsmålet, hvor erfaringene som forskes på best beskrives med ord (Johannessen, Rafoss & Rasmussen, 2018).

Forberedelsesfasen innebar å lytte til lydopptakene og transkribere hvert intervju ved å skrive ned intervjupersonenes besvarelser på hvert spørsmål fra intervjuguiden.

Transkriberingsprosessen opplevdes tidskrevende, men bidro til å få en dybdeforståelse

av intervjupersonenes forståelse ved å lytte til besvarelsene flere ganger. Transkripsjonene ble deretter skrevet ut og klargjort for gjennomlesing og koding. Kodingen ble gjort for hånd, hvor det ble sirklet rundt felles temaer som intervjupersonene var opptatt av og streking under temaer som skilte seg ut hos den enkelte intervjupersonen. Dette skapte en helhetlig oversikt over samtlige intervjuer, hvor det å kode for hånd ga en opplevelse av å være tett på analysen. Kodingen bidro til å gi en oversikt til presentasjon av funn som ble samlet i kapittel 4 etterfulgt av kategorisering og rapportering i analyse av funn i kap 5. Dette innebar å samle analysedelen i ulike temaer som har bidratt til å besvare hvordan familieveiledning kan styrke trykk tilknytning mellom barnet og foreldrene.

2.4 Kildekritikk

I dette forskningsprosjektet er intervju med utvalg av familieveiledere primærkilder for å belyse problemstillingen. Teorigrunnlag om tilknytning i kapittel 3 utgjør sekundærkilder som består av sosialfaglig litteratur for sosialfaglige yrkesutøvere og studenter hentet fra ulike fagbøker, artikler og Norges lover. Dette innebar lov om barns rettigheter og statens ansvar for å sikre barnet en trygg omsorg som er lovfestet i Lov om barnevern av 1992, Norges grunnlov av 1814 og FNs barnekonvensjon av 1989. Litteratur som sekundærkilder bidrar til et viktig grunnlag for forskningsprosjektet, da litteraturkilder belyser valgt tema og brukes til diskusjon av problemstillingen (Dalland, 2017). Sekundærkildene vil i dette forskningsprosjektet sammen med en fenomenologisk tilnærming og et hermeneutisk perspektiv påvirke innsamlingen av data da de utgjør et teoretisk grunnlag hos meg som forsker som igjen påvirker min forforståelse og ulike valg i forskingsprosessen.

Fordeler med bruk av intervju for å samle primærkilder er at det åpner muligheten til å få et innblikk av intervjupersonenes indre forståelse av fenomenet gjennom åpne samtaler (Postholm, 2017). Dette bidro til at intervjupersonene gjennom et halvstrukturert intervju kunne svare fritt på hva de var mest opptatt av uten at det ble lagt føringer på ulike svaralternativer. Ved å bruke en kvalitativ studie med fordypning i fem intervjupersoners tidligere erfaringer fører det til en smalere besvarelse på problemstillingen, hvor et bredere perspektiv kunne blitt løftet fram med flere familieveiledere fra ulike instanser til

intervjuprosessen. Valg av målgruppe i rekrutteringen kunne i tillegg inneholdt familiens opplevelse av familieveiledning som tiltak, for å forske på flere perspektiver på samme fenomen. Dette kunne gitt en bredere besvarelse på hva som opplevdes mest nyttig i familieveiledning for å styrke trygg tilknytning mellom barnet og foreldrene. I lys av familiens opplevelse kunne et viktig perspektiv vært å utforske voksne menneskers opplevelser som var i familieveiledning som barn, hvordan tiltaket påvirket barnets liv i familiesituasjonen over tid, da det kunne gitt et større innblikk i langtidsvirkningen av familieveiledning og gitt viktige tilbakemeldinger til nåtidens familieveiledende praksis.

Kapittel 3 - Teorigrunnlag

I Norge er endringsprosesser i familieveiledende kontekster regulert av lover om å verne barns rettigheter og rammer inn grunnverdien om å sikre barn beskyttelse og omsorg, jf. FNs konvensjon (1989) art. 3 om barns rettigheter. Prinsippet om barnets beste er også forankret i grunnloven av 1814 §104, og barnevernloven av 1992. Staten er pålagt å iverksette tiltak for å sikre barnets omsorg når det er grunn til å tro at barnet ikke får tilstrekkelig omsorg av foreldre og eventuelle omsorgspersoner. En av faktorene som vurderes i slike situasjoner er barnets tilknytning til foreldrene. Familieveiledning er et av statens tiltak for å bedre foreldrenes omsorgsevner overfor barnet og inngår i frivillige hjelpetiltak etter henvisning om bekymring, jf. barnevernloven (1992) §4-4.

Situasjoner i barnevernsfeltet har vist meg at flere tilfeller av frivillig hjelpetiltak ikke oppleves tilstrekkelig frivillig for foreldre, da barnevernets bekymring vektlegger alternativ om videre undersøkelser eller i alvorlige tilfeller omsorgsplassering av barna dersom foreldrene ikke samtykker til andre hjelpetiltak først.

Fagpersoner som arbeider under tiltak om familieveiledning har bakgrunn fra ulike helse- sosialfaglige utdanninger, noen med videreutdanning innen familieterapi, barnesamtaler eller manualbaserte metoder for å styrke foreldrenes omsorgsrolle. Med tanke på tilknytningsbasert tilnærming i familiesamtaler vil jeg i dette kapittelet redegjøre for tilknytningens funksjon for barns utvikling og konsekvenser av langvarig utrygg tilknytning til omsorgspersoner, tilknytningsbasert tilnærminger i familieveiledning og kritikk av tilknytningsteori.

3.1 Tilknytningens funksjon for barns utvikling

Tilknytning i kontekst for barns utvikling er et relasjonelt begrep som handler om det følelsesmessige båndet barnet har til sine omsorgspersoner og er ikke en egenskap hos barnet, men en tilpasning basert på følelsesmessige opplevelser med viktige andre i barnets liv som kommer til uttrykk i relasjonene. Denne forståelsen av tilknytning har bidratt til større fokus på at familieintervensjoner anbefales tidlig i barnets alder (Johnsen & Torsteinsson, 2012). Barnepsykiateren John Bowlby la et tidlig grunnlag for

tilknytningsteorien og forklarte hvordan tilknytningsfunksjonen er adaptiv, hvor barnet tilpasser seg omsorgssituasjonen (Helgesen, 2017). I barnets første leveår er tilknytning et viktig holdepunkt som kan sikre en sunn, sosial utvikling, sammen med selvregulering, hvor barnet lærer å regulere egne følelser (ibid.).

Mentalisering er et annet holdepunkt innen tilknytningsteori, som omhandler en persons forståelse av seg selv og andre gjennom følsomhet for egne og andres følelser.

Mentalisering kan forklares som forutsetning for å bygge relasjoner til andre og danne sosiale samspill.

«Det viser seg at kompetanser i å forstå andres- og sitt eget- sinn er knyttet til utviklingen av vår kapasitet til regulering av følelser, og dermed til psykisk helse.» (Skårderud, Haugsgjerd & Stänicke, 2018 s. 93).

Mentalisering hjelper å forstå normer og regler, hvordan å være i sosiale sammenhenger og er avgjørende for utvikling av sosial kompetanse.

Tilknytningsprosessen starter allerede ved fødselen, hvor de første månedene er avgjørende for barnets begynnende utvikling. Når barnet er nærmere 7-8 måneder gammelt starter det å vise mer uro og skepsis til andre når foreldrene ikke er der til stedet (Helgesen, 2017). Når dette vises hos barnet, er det etablert en tilknytning mellom barnet og foreldrene. Tilknytningens historie forklares av Bowlby gjennom evolusjonsteori, hvor nærhet mellom mor og barn sikret beskyttelse fra naturens farer. God og trygg tilknytningsatferd ble et resultat av denne utviklingen, hvor barnet gir kroppslige signaler som gråt og smil, mens foreldrenes interesse og begeistring for barnet uttrykkes når de leser barnets signaler. Dette frigjør dopamin og oksytocin hos foreldrene og gir følelse av glede i samspill med barnet (ibid.).

Tilknytningens grunnforståelse hos Bowlby begynte ved å se etter barnets følelse av frykt.

«Barn som opplever å bli redde, søker til en utvalgt tilknytningsperson, som oftest en forelder, for å regulere frykt og gjenskape følelsen av trygghet og beskyttelse.» (Wennerberg, 2015 s. 22).

Når noe skremmer oss, løper vi til noen for å søke trygghet igjen. Mary Ainsworth som forsket i utviklingspsykologi delte tilknytning inn i fire tilknytningsmønstre: trygg, utrygg med ambivalent atferd, utrygg med unnvikende atferd og desorganisert tilknytning. Trygg tilknytning ble forklart med utgangspunkt i barnets reaksjoner i situasjoner hvor foreldrene fjerner seg. Barnets respons på dette var uro til å begynne med, men barna lot seg lett trøste og stabiliserte seg når mor kom tilbake.

Utrygg tilknytning kan deles inn i unnvikende og ambivalent atferd. Unnvikende atferd handler om at barnet gir lite respons på mors forsvinning og tilbakekomst. Ambivalent atferd viste en ubesluttet respons når mor kom tilbake ved at barnet veksler mellom sutring og klenging og bruker mer tid på å finne ro etterpå. Senere kom det en siste forståelse av tilknytning som ble kalt desorganisert atferd. Denne kjennes igjen når barnet viser tegn på frykt for foreldrene ved kaotisk og uforutsigbar atferd. Barnet kan vise tilnærming til foreldrene, men plutselig avbryter dette (Helgesen, 2017).

Desorganisert tilknytning kan forstås som at barnet er i forvirret beredskap rundt omsorgspersonene når slike signaler vises.

Frykt har sammenheng med at barnet har hatt opplevelse av en traumatisk hendelse. Slike hendelser setter hjernen i umiddelbar alarmberedskap ved å skille ut stresshormoner fra det autonome nervesystemet gjennom Amygdala som er hjernens fryktsenter (Helgesen, 2017). Hendelsene setter seg i hjernens hukommelse, noe som videre kan føre til at følelsen av frykt aktiveres igjen når andre hendelser i senere tid assosieres med tidligere hendelser.

«Uansett hvordan traumet eller belastningene rammer den enkelte, vil det nesten alltid ha en innvirkning på personens indre og ytre relasjoner.» (Varvin, 2018 s. 443).

Utrygg tilknytning gir et dårligere grunnlag for utvikling videre ved at barnet får utfordringer med å danne gode relasjoner, de kan vise mer aggresjon og problemer med å tilpasse seg det sosiale livet. De har mindre tillit til andre og til hva de selv kan bidra med i relasjonene. Der barnet har levd med alvorlige tilknytningsvansker over tid kan det føre til utvikling av tilknytningsforstyrrelse. Denne diagnosen innebærer forsterkende emosjonelle og sosiale problemer i senere utvikling. Tilknytningsforstyrrelse deles inn i

reaktiv og udiskriminerende (Helgesen, 2017). Reaktiv oppstår i løpet av de første fem leveårene hvor barnet viser avvik i sosiale relasjonsmønstre gjennom ambivalens og motstridende reaksjoner som kan forbindes med følelsesmessige forstyrrelser. Eksempler på dette vises i barnets utfordringer med sosialt samspill med barn på samme alder, aggresjon mot seg selv og andre, nedstemthet, redsel og økt vaksomhet (ibid.). I noen tilfeller kan den kroppslige veksten hemmes (Gørholt, Garløv, Weidle & Sommerschild 2015). Udiskriminerende oppstår også i løpet av de første fem leveårene hvor barnet viser en ukritisk vennlig, og oppmerksomhetssøkende atferd til andre, uavhengig av hvem barnet er sammen med. Forhold til jevnaldrende er unyanserte. Reaktiv og udiskriminerende tilknytningsforstyrrelse beskrives i diagnosesystemet ICD-10 at trolig har sammenheng med alvorlig omsorgssvikt. Forstyrrelsene øker risiko for å utvikle flere psykiske lidelser i voksen alder (ibid.). Med tanke på tilknytningen kan de psykologiske forholdene som påvirker barnet, som kvaliteten i relasjonen til barnet og omsorgspersonene, medføre utvikling av personlighetsforstyrrelser der det er liten grad av omsorg og varme, hvor foreldrene ikke mestrer å styrke trygge tilknytningsmønstre sammen med barnet (Skårderud, Haugsgjerd & Stänicke, 2018).

3.2 Tilknytningsbaserte tilnærminger i familieveiledning

Familieterapi er en videreutdanning relevant for familieveiledning, som handler om endring i relasjoner, hvor familiene får mulighet til å ta del i en dialogisk prosess, hvordan forståelsen av problemet oppstår, opprettholdes og løses i familiens bånd til hverandre. Familiemedlemmene som deltar i samtaler, skal få mulighet til å sette ord på sin forståelse av situasjonen og sammen finne løsninger til en positiv endring av situasjonen de er opptatt av (Johnsen og Torsteinsson, 2012). Familieterapi består av ulike tilnærminger for hvordan å møte familiene i samtalen. Tilnærmingene har tilfelles en systemisk tenkning med fokus på å lete etter ressurser, muligheter og andre måter å forstå situasjonene på som kan føre til endring i familiens system. Problemforståelsen i familieterapi handler om at familien er symptombærer i stedet for symptomet selv. Dette var ment til å bidra til å lette på skyld og skam hos den enkelte i familien og unngår negative merkelapper (ibid.). Terapiformen har sitt opphav fra 1950- tallet med tilnærminger som har utviklet seg frem til i dag, med fokus på at problemforståelsen ikke

er heftet på enkeltindivider, men i relasjoner. Familien kan forstås som den innerste kjernen i mikronivået av sosialiseringprosessen som har stor påvirkningskraft på familien som et system (ibid.). Johnsen og Torsteinsson (2012) viser til familierapiens tidligere erfaringer fra behandling av barn og unge, hvor positive endringer i barnas liv stoppet etter endt institusjonsopphold da familien ikke var involvert i endringsprosessen. Barnas utfordringer ble i denne tenkningen forstått i et større perspektiv mellom mennesker i barnets liv, hvor familien forstås som de nærmeste og mest innflytelsesrike relasjonene (ibid.). Med tanke på barnet i familieveiledning vil det være viktig at familieveilederne tilpasser veiledningen etter barnets alder og behov for at barna opplever mening med å være med.

Tilknytningsbasert familierapi kan deles inn i ulike metoder for hvordan å styrke tilknytning mellom barn og deres foreldre. Flergenerasjonsperspektivet innen familierapi baseres i utviklingspsykologien på tilknytningsteori og hvordan tilknytningen kan endres selv der foreldrene har hatt utrygg tilknytning til egne foreldre.

«En person som har hatt en utrygg tilknytning, kan likevel etablere en trygg tilknytning for sitt barn. Det avgjørende er ikke innholdet til ens egen historie, men hvordan du forholder deg til den.» (Johnsen & Torsteinsson, 2012 s. 91).

Tilknytning i et flergenerasjonsperspektiv har blitt fokusert på av familierapeuter gjennom ulike intervensjoner. Et av disse er *Adult Attachment Interview*, forkortet AAI, som handler om at foreldrene dykker ned i egen tilknytningshistorie, erfaringer med tilknytning og hvordan dette har påvirket dem i nåtid (Johnsen & Torsteinsson, 2012). Tilnærmingen handler om at historien skal gi mening for foreldrene og viser foreldrenes evne til å reflektere over hvordan deres historie påvirker barnet deres nå og videre i framtiden. Denne tilnærmingen er spesifikt rettet mot barnets omsorgspersoner og handler om at de skal bli bevisst på handlingsmønstre som skaper utrygghet hos barnet.

Tilknytningsbasert familierapi, på engelsk *Attachment Based Family Therapy* er en annen intervensjon som fokuserer på hierarki og forskjeller mellom voksne og barn og har blitt brukt i endringsarbeid med barn i ungdomsalder. Tilknytningsbasert familierapi handler om hvordan emosjonell utveksling utspiller seg i relasjonene,

hvordan emosjonelle erfaringer av samspillet i familien har utviklet seg over tid. Samtaleformene utføres i familiesamtaler og individuelle samtaler med ungdommen og foreldrene separat. Ungdommen blir utfordret til å støtte seg til foreldrene med det som oppleves vanskelig, hvor foreldres oppgave handler om å møte ungdommen på det som er vanskelig for å skape trygghet (ibid.). John Byng-Hall redegjorde i boken «Family Script» viktigheten av at terapeuten som jobber med familier må skape en trygg base i terapirommet for at foreldrene skal tørre å utforske nye måter å møte barnet på, likt som foreldrene som skal lage en trygg base for barnet (ibid.). Dette vektlegger viktigheten av foreldrenes tilknytning til familieterapeuten.

«Tilknytningsteori tilbyr en forståelse av følelser og følelsesregulering. (...)

Tilknytningsteorien bidrar også med å gi en forståelse av hvordan mening skapes, og hvordan barn lærer å kommunisere.» (Johnsen & Torsteinsson, 2012 s. 93).

Det finnes flere ulike sertifiseringer av metodeverktøy og manualbaserte metoder som tas i bruk i familieveiledning, blant annet PMTO, PYC, NBO og COS. *Parent Management Training –Oregon*, forkortet PMTO, retter seg til foreldre som opplever atferdsutfordringer hos barnet og gir foreldrene veiledning i hvordan å være i samspill med barnet deres (Aasebøe, 2006). *Parenting Young Children*, forkortet PYC, er en annen metode som skal styrke foreldrenes samspill og omsorgskompetanse for barn. *Newborn Behavior Observation*, forkortet NBO, brukes i veiledning til nybakte foreldre i barnets første tre måneder (Bufdir, 2021). Trygghetssirkelen, på engelsk kalt *Circle of Security*, forkortet COS, er en metode som fokuserer målrettet på tilknytning. Metoden ble kort introdusert allerede da jeg gikk barnevernsstudiet i Stavanger og er en metode jeg ønsker å forklare ytterligere, da trygghetssirkelen oppleves som et gjennomgående metodeverktøy i det norske barnevernet.

Trygghetssirkelen er en tilknytningsbasert intervensjon som er utviklet til å styrke tilknytningen mellom omsorgspersonene og barnet. Tilnærmingen baserer seg på kunnskap om at foreldrene eller barnets nærmeste omsorgspersoner alltid vil det beste for barnet og ved å styrke foreldrene vil barnet kunne oppleve trygg tilknytning selv der det allerede er oppstått utrygg eller desorganisert tilknytning. Dette fordi tilknytning kan formes, til tross for omsorgspersonenes risikofaktorer i egen barndom (Powell, Cooper,

Hoffman & Marvin, 2015). Fokuset på trygg tilknytning handler i denne tilnærmingen om å forebygge problematferd hos barnet i senere alder, da utrygg og desorganisert tilknytning kan medføre aggresjonsutfordringer, manglende følelsesregulering i stressende situasjoner, risiko for utvikling av dissosiative symptomer, skoleutfordringer, lav selvfølelse og opplevelse av avvisning fra barn på samme alder (ibid.).

Trygghetssirkelen viser til samme forståelse som familierapien, med at problemene forankres i familierelasjonene. Familieveilederne som bruker trygghetssirkelen som intervensjon tar foreldrene gjennom innholdet som består av filmer og lysbilder, som ber foreldrene reflektere over det som vises og relaterer dette opp mot situasjoner med foreldrenes eget barn. Intervensjonen vektlegger filming av samspill og refleksjoner av dette i etterkant for å bevisstgjøre foreldrene til å utforske barnets behov.

Familieveileders holdning innebærer å ikke kritisere foreldrene for hva de ikke får til i sin omsorgsrolle, men å utforske og støtte det som gjør at barnet opplever trygghet til dem (Powell, et al., 2015).

3.3 Kritikk av tilknytningsteori

Tilknytningsteori har blitt diskutert av blant annet Sue White og Matthew Gibson, hvor de stiller spørsmål om hvordan forståelsen av tilknytning mellom barn og foreldre påvirker beslutningsprosesser i barnevernssaker i Storbritannia (White & Gibson, 2019). Diskusjonen viser til sosialarbeidernes observasjoner av samspill mellom barn og foreldrene, hvor tilknytningen som vises er en sterk påvirkende faktor i barnevernets vurderingsprosesser av barnets omsorgssituasjon. White og Gibson viser til at det som kan bli utfordrende barnevernssaker er når fokuset på observasjon av tilknytningskvaliteten mellom barnet og foreldrene overskygger videre undersøkelse av den komplekse omsorgssituasjonen rundt barnet dersom tilknytningsteori tar for mye plass som et tungt grunnlag i barnevernets vurderingsprosedyrer (ibid.). Dette kan påvirke videre oppfølging av barnet og om familien får rett hjelpetiltak.

Evnen til mentalisering har blitt omdiskutert av flere fagpersoner innen sosialfag, bl.a. Per Lorentzen (2019) som viser til kritisk drøfting av mentaliseringsbegrepet og bruken av denne forståelsen i det sosialfaglige feltet. Lorentzen viser til at vurdering av

manglende mentaliseringsevne kan være skadelig dersom fagpersonene ikke tar hensyn til hvilke erfaringer personen har i nære relasjoner og personens egen forståelse av dette. I en vurdering hvor barnet blir fremstilt med brudd i mentaliseringsevnen, kan det stilles spørsmål ved hvordan barnet kan ha brudd i noe det ikke har lært, og om beskrivende begreper kan føre til manglende fokus på barnets opplevelsesverden. Fokus på defekter hos individet kan lage et skadelig bilde fremfor å undre over hvordan tidligere hendelser som omsorgssvikt eller relasjonelle traumer har påvirket barnets sosiale interaksjoner (ibid.). I arbeid med foreldre i familieveiledning kan dette perspektivet forstås viktig for å opprettholde en nysgjerrighet på familiens historie og forståelse for å kunne lete etter ressurser til veien videre. Det kunne inneholdt undring om hvordan barnet har tilpasset seg omsorgssituasjonen til i dag, hvilke strategier de har lært for å holde ut sin opplevelse av nære relasjoner og hvilken forståelse omsorgspersonene har av barna og deres situasjon. Når Lorentzen (2019) viser til Øyvind Kvello og hans uttalelse om å fokusere på samspill mellom barnet og foreldrene, fremstår det som et fokus som kan hjelpe å lete etter ressurser, som ved å se etter hva foreldrene gjør som skaper gode samspill og opplevelser sammen med barnet.

Broberg, Almqvist og Tjus (2017) viser til svakheter ved traumeteori, hvor utrygg tilknytning ble brukt som eksempel. Dette handlet om hvordan to barn på samme alder kan vise forskjellig tilknytning til foreldrene, en som viser trygg tilknytning og en som viser utrygg tilknytning. Barnet som viste utrygg tilknytning, hadde større utfordringer senere i barnehagen enn barnet som viste trygg tilknytning. Disse barna hadde forskjellige utgangspunkt med tanke på foreldrenes livssituasjon, som igjen påvirker barna forskjellig. Svakheten som trekkes fram er at utrygg tilknytning ikke bør ses alene som årsak til psykiske lidelser hos barnet, da samlede risikofaktorer gir en bredere forståelse av hva som har påvirket barnets utvikling.

Tilknytningsteorien har endret seg fra Bowlbys første standpunkter til nå. Bowlby mente tidlig at mor burde være hjemme og sikre minst mulig adskillelser med barnet, hvor kritikere trakk frem at barnets opplevelse av dette kunne ha sammenheng med andre faktorer, som hvordan barnet blir ivaretatt av andre omsorgspersoner når mor er borte (Lorentzen, 2021). I nyere tid har kunnskap om tilknytningsteori og hjerneutvikling hos

barnet blitt drøftet av fagspesialister når det kommer til politiske bestemmelser og retningslinjer. Et perspektiv er at å se isolert på samspillet mellom barnet og foreldrene ikke er nok til å vurdere grad av tilknytningskvalitet, hvor det kan stilles spørsmål om hvor mye barnets eget temperament og personlighet påvirker samspillet med foreldrene (ibid.). Forståelsen av foreldrenes omsorgskvalitet til barnet og barnets hjerneutvikling viser en vurderingsprosess som stiller spørsmål ved foreldrenes kunnskap om hva som er den beste omsorgen for barnet deres. Denne forståelsen gjør at foreldre i sårbare og vanskelige situasjoner kommer til kort i vurdering av omsorgen, selv der det ikke er tvil om at de er oppriktig glade i barnet deres (ibid.). Barnet og familiens helhetssituasjon er viktig å kartlegge før familieveiledning iverksettes som tiltak, og samtidig vurdere underveis om veiledningen er nyttig for den enkelte familien.

Kapittel 4 – Presentasjon av funn

Funn av datainnsamling i dette forskningsprosjektet er basert på fem intervjuer av familieveiledere som primærkilde med ulike profesjonsbakgrunner. Familieveilederne består av en sykepleier, barnehagelærer, vernepleier, en klinisk sosionom og en psykolog og blir presentert i denne rekkefølgen. Samtlige av intervjupersonene hadde ulike erfaringer innen familieveiledning med hovedmål om å styrke tilknytning mellom barnet og foreldrene. I dette kapitlet ønsker jeg å presentere de ulike familieveilederne med deres besvarelser fra intervjuprosessen som del av tematisk analyse.

Familieveilederne ble spurt om hvilke familier som kommer til veiledning og hva de har sett av tilknytning mellom barna og omsorgspersonene. Videre spørsmål handlet om relevans av tekning om tilknytning i familieveiledning, hva de la vekt på i oppstart av veiledningsprosessene og erfaringer med tilknytningsbaserte tilnærminger. Familieveilederne fikk spørsmål om hvilke tilknytningsbaserte tilnærminger de tenkte var mest hensiktsmessige for familieveiledning ut fra barnets alder, hvor det ble delt inn i 0 til 6 år og 6 til 18 år, og hvilke utfordringer som kan oppstå i familieveiledning hvor barnet viser utrygg tilknytning i samspill med foreldrene. Familieveilederne til slutt spurt om det er noe de skulle ønske det var mer eller mindre fokus på i forbindelse med familieveiledningen og hvordan de opplever veiledning de selv mottar. Analyse av funn blir presentert i kapittel 5.

4.1 Sykepleieren

Sykepleieren studerte master i familieterapi og hadde sertifisering i Trygghetssirkelen, Tuning into kids, par-kurs, emosjonsfokusert familieterapi, empatisk kommunikasjon og spedbarnsobservasjonen NBO. Hun hadde tidligere erfaringer i arbeid med familier og tilknytning med flere års erfaring fra et team på sykehus hvor de arbeidet med risikogravide og på nyfødt-intensiv avdeling med familier i krise. Hun hadde også erfaring fra et barnevernsenter og som familieveileder i kommunalt helsetilbud. Sykepleieren beskrev at familiene hun har møtt i veiledning er familier i sårbare livssituasjoner, noen hadde lav sosioøkonomisk status, vold i hjemmet, rusutfordringer, fødselsdepresjon, fødselspsykose og parkonflikter. Det kunne være situasjoner hvor den

ene forelderen var døende og et eksempel der mor akkurat hadde født, hvor det var lite støtte fra nært nettverk. Tenkning om tilknytning lå til grunn for alt hun gjorde i veiledning, med en forståelse av at trygg tilknytning til omsorgspersonene bidrar til at barnet får det godt senere i livet, både med seg selv og i relasjonene sine, noe som også påvirker den fysiske helsen.

«De som vokser opp med utrygg tilknytning, og særlig de som vokser opp med desorganiserte tilknytningen, har betydelig større fare for somatikk senere i livet, og tidlig død. Så det i et forebyggende perspektiv så vet vi at det å sikre trygg tilknytning er å bidra til at barn får det godt i livet sitt og godt i relasjonene sine. Får de det godt i relasjonene sine så sikrer man også at det ikke blir en generasjonsoverføring av omsorgssvikt da, og utrygg tilknytning.»

Samtidig som tenkning om tilknytning var sentralt for hennes veiledningsarbeid, var hun også oppmerksom på de kontekstene familiene befant seg i.

«Når man veileder familier rundt dette med samspill og tilknytning, så kommer man ikke helt igjennom hvis foreldrene samtidig bare tenker på regninger som ikke er betalt, at de skal kastes ut av leiligheten, eller at man er redd hele tiden fordi man blir slått hjemme, det er så mange andre ting som kan ta opp så mye plass og som gjør at disse egenbehovene hos mor og far rett og slett overtar så mye at man rett og slett ikke har kapasitet til å ta inn barnets følelser og behov.»

Her ser vi at sykepleieren snakker om hvor viktig det er å «komme gjennom» for å kunne jobbe faglig med tilknytning og foreldrenes relasjon til sine barn. Dette handler om å anerkjenne de kontekstene familiene befant seg i, som at de strever med sin egen relasjon, økonomi eller med vold. Ved oppstart av familieveiledning med en familie beskrev sykepleieren viktigheten av å formidle til familien hva hun vet om henvisningen fra før, om de kjenner seg igjen i dette og hvor de er nå i deres forståelse. Hun beskrev at familiene kan være opptatt av noe helt annet enn det hun selv tenker på, og at hun da ønsker å være bevisst på egen forforståelse, være så åpen og nysgjerrig som mulig. Deretter utforsker hun familiens forståelse av problemet eller utfordringene de kommer til veiledning for, når det oppsto, om det skjedde noe spesielt på det tidspunktet, hvordan de opplever utfordringen, hvilke forskjell de hadde gjort for å endre situasjonen, hva de tenker selv om sammenhenger og årsaker, hva kan ha vært en utløsende faktor og hva som er med på å opprettholde problemet. Til slutt

utforsker hun hvordan foreldrene samarbeider om barnet og forskjellene hos dem som foreldre. Å være gjennomsluktig på hva hun vet og forstår er noe hun med forsiktighet har vært underveis i oppstarten, hva hun ser og tenker og om dette er treffende for familien.

Ved spørsmål om ulike erfaringer fra tilnærmingene hun har brukt i familieveiledning viste hun til å bruke litt av alt hun kan.

«Jeg er ikke veldig glad i jobbe veldig manualbasert og oppskriftbasert, «Nå skal vi gjøre det, og så det...» for alle familier er så unike. Hver sak vi får er så unik. Og konteksten er så vesentlig i veiledningsammenheng. Så jeg har liksom med meg alle disse metodene, og den teorien og kunnskapen og erfaringen man får gjennom å bruke dem i en stor verktøykasse, og så plukker jeg ut det jeg tenker er relevant i hver sak der og da. Noe ser man fungerer, andre ting treffer ikke, og da må jeg prøve noe annet, for det er mitt ansvar som fagperson å hjelpe foreldrene til å oppdage nye ting ved barnet sitt, og om seg selv som de kan bruke som ressurs for å skape endring.»

Trygghetssirkelen opplevde hun kunne bli kognitivt utilgjengelig for noen familier, og at det da er viktig å ikke forelese seg helt i manualer og metoder, men å skreddersy veiledningen med ressurser som er nyttige for den enkelte familiens kontekst. NBO opplevde hun spesielt nyttig fra 0-3 måneder, og at tenkningen kan brukes videre i de første leveårene også, sammen med TIK og trygghetssirkelen. Tilknytningsintervju med den gravide er noe hun trakk frem som forebyggende tilnærming, hvor det kan hjelpe den kommende mor med å kjenne en sterkere tilknytning til barnet i magen. Med de eldre barna opplevde hun at hun kunne bruke den samme tenkningen, med tanke på å akseptere følelser og møte barna der de er emosjonelt, vekke nysgjerrighet på hva som kan ligge bak det de viser, og fokus på reparasjonsarbeid.

«Med de eldre barna opplever jeg det går litt i det samme, akseptere alle følelser, møte barnets følelser, være opptatt av at noen følelser kan være sekundæruttrykk, være nysgjerrig på hva som ligger bak atferd, og ikke minst reparasjon, det er jeg veldig opptatt av. Det er ikke alltid det finnes en rutine for reparasjon. Jeg er veldig motstander av det perfekte. Barn lærer noen ganger mer av godt nok reparasjonsarbeid når foreldrene har driti seg ut, for da ser de hvordan man reparerer. Det blir så mange sår i familier når man ikke reparerer, og det er aldri for sent å reparere. Det tenker jeg er ganske viktig, spesielt i tenårene og i tidlig voksenliv, når man ser tilbake på relasjonen mellom barn og foreldre så snakker jeg ikke nødvendigvis om utrygg tilknytning, for sår oppstår. At foreldrene da tar ansvar og er den reparerende part og går foran som et godt forbilde der, tenker jeg er veldig nyttig jo eldre barnet blir. Fra når barn begynner å kommunisere så er det viktig.»

Ved spørsmål om utfordringer i familieveiledningen viste sykepleieren til situasjoner der utryggheten hos barnet omhandler vold i hjemmet eller rusproblematikk hos foreldrene, da disse temaene opptar foreldrenes fokus mentalt og gjør dem emosjonelt utilgjengelig for barnet. Hun forklarte hvordan det haster for barna i slike situasjoner, hvor det er et komplekst bilde rundt barnets helhetssituasjon, også der det gjelder fysisk helse. Hun trakk fram i hvilken grad foreldrene ønsker veiledning, og at det kan påvirke endringsprosessen med barnet. Ved spørsmål om familienes tilbakemeldinger i etterkant av veiledning forklarte sykepleieren at flere av foreldrene hun møtte i jobben på kommunalt lavterskeltilbud likte å få hjemmebesøk, at de ble forstått i en helhetssituasjon og hvordan det hjalp foreldrene til å se nye sammenhenger i livet sitt, for eksempel hva som trigger den enkelte og hvordan det har konsekvenser for relasjonene i familien. Bevisstheten beskrev hun har hjulpet mange familier som har fått familieveiledning hjemme.

«Spørsmål jeg stiller da, kan være «Minner dette deg om erfaringer du har fra tidligere? Hvilke erfaringer har du med å møte sinne tidligere?» Så kan jeg begynne å utforske det, og hvordan følelser her og nå kan ha sammenheng med tidligere erfaringer. Det å forstå egne følelser gjør at folk i større grad kan forstå og regulere seg selv.»

Sykepleieren var opptatt av å dra mer hjem til familiene, se dem i hjemmesituasjon da det kan gi verdifull informasjon om deres situasjon og hva som kan være relevant for veiledningen. Tidlig intervensjon var et annet fokus hun var opptatt av, og at hun skulle ønske det var flere lavterskeltilbud i Norge for småbarnsfamilier, hvor hun opplever god forskning på hvorfor forebyggende fokus burde vært større. Hun var opptatt av å utfordre en lineær tankegang hvor det er en årsak og virkning, og heller forstå barnet som symptombærer i stedet for å tenke på barnet som sykt. Familierapien var for henne viktig med tanke på å forstå familiene med sirkulær dynamikk i samspillet og hvordan alle i en familie påvirker hverandre. Hun var opptatt av raushet med tanke på hvor krevende det er å være foreldre, hjelpe foreldrene i å bryte ned skam og forsikre dem om at alle gjør feil.

Barna i familiene som sykepleieren hadde veiledet tidligere kunne vise ulike former for tilknytningsmønstre, og flere av barna hadde det hun forklarte som forventet utfordrende atferd ut fra hvor de var i deres utviklingsstadier. Dette kunne vises hos en treåring som utforsket egen selvstendighet ved å teste grenser satt av foreldrene, hvor det likevel viste seg

en trygg tilknytning mellom dem. Noen barn kunne vise uttrykk for at familien befant seg i ulike overgangsfaser som flytting eller skilsmisse. Da handlet familieveiledning om å hjelpe foreldrene til å være nysgjerrige på barnet for å forstå det bedre og finne årsaken til hva barnet viser. Hun viste også til tilfeller hvor barnet viste en desorganisert tilknytningsatferd, noe som tydet på at barnet ikke hadde noen opplevelse av trygghet i det hele tatt. Dette forklarte hun kunne starte tidlig dersom foreldrene er emosjonelt avkoblet fra samspill med barnet.

«Jeg har vært i flere familier faktisk hvor det har vært svært traumatiske fødsler, hvor mor tidligere har hatt store psykiske vansker, hvor mor forbinder dette fødselstraume med barnet som kommer ut, og nærmest straffer barnet for den opplevelsen hun har blitt utsatt for da. Da har hun ikke hatt tilstrekkelig hjelp til å håndtere dette som et traume og på en måte differensiere mellom traumet og barnet. Så blir det en pågående hevneende, straffende, ofte ubevisst da, samspill med dette barnet som kan oppleve en ganske skremmende mor som ikke ser det. Så har jeg sett små barn med ganske fødselsdeprimerte mammaer, som da blir veldig flat i mimikken, som ikke møter barnet på barnets initiativ og innspill, hvor barnet også kan bli flatt, barnet kan snu seg vekk hver gang. Når mor bærer barnet, kan kroppen stritte bort fra mors overkropp. Det vet vi, at hvis det er et samspill som vedvarer så kan det bidra til en type utrygg tilknytning.»

Psykiske traumer som forekommer på bakgrunn av foreldrenes manglende omsorg kan medføre vanskelig tilknytning mellom barnet og foreldrene, som kan forårsake utviklingsforstyrrelser hos barnet (Skårderud, Haugsgjerd & Stänicke, 2018). Der foreldrene har psykiske lidelser eller andre psykiske utfordringer virker det avgjørende å sikre rett psykisk helsehjelp til foreldrene før eventuell oppstart av familieveiledende tiltak.

Sykepleieren hadde også veiledet foreldre med høy sosioøkonomisk status, hvor foreldrene viste ressurser på flere arenaer, men som hun opplevde manglet evne til mentalisering og relasjonelle ferdigheter for å forstå barnet sitt, noe hun tenkte kunne ha sammenheng med foreldrenes opplevelse med sine foreldre.

Ved å åpne opp for fortiden kan det bidra til en større forståelse av seg selv når glemte eller fortrenge følelser og minner blir tilgjengelige igjen. Å få barn vil kunne vekke minner om egen barndom, som kan gi ny mening hos forelderen om hvordan den har påvirket livet til nå (Schibbye & Løvlie, 2017). Flergenerasjonsperspektivet er sentralt i veiledning med foreldre

for å skape en forståelse av hvordan egen relasjonshistorie påvirker nære relasjoner i nåtid.

Språk om tilknytning var noe sykepleieren hadde stor bevissthet på i direkte veiledning med foreldrene.

«Tilknytning er et vanskelig begrep, så det er ikke noe jeg bruker med familiene før jeg eventuelt har en god allianse, tid og ro til å gå inn og fortelle hva det handler om og hvorfor det er så viktig. Vi snakker heller om dette med å være opptatt av barnets behov, barnets følelser, vi er opptatt av mentalisering. Jeg bruker jo ikke det ordet, men jeg er opptatt av at foreldrene er nysgjerrige på hva som ligger bak barnets atferd, hvis det er et barn som er trassig eller sint, så i stedet for å tenke at det er et ufordragelig barn eller et frekt barn, eller et manipulerende barn, så prøver vi å hjelpe foreldrene til å bli nysgjerrig på hva som ligger bak, nettopp for å bli opptatt av barnets følelser og barnets behov.»

Språkbevissthet kan ha sammenheng med relasjonskompetanse, som omhandler at fagpersonen møter klienter med en ivaretagende holdning gjennom å kommunisere på en måte som gir mening for dem og etterstrebe at de ikke føler seg krenket (Røkenes & Hanssen, 2012). Dette blir viktig for å styrke samarbeid med familiene, noe som vil krever en bevisst holdning hos familieveilederen for at familiene skal oppleve veiledningen nyttig for dem.

Å anerkjenne barnet var et viktig fokus for sykepleieren i veiledning med foreldrene for å motivere til følelsesregulering av barnet.

«For når barn blir møtt og anerkjent på sine følelser så opplever de seg sett og hørt, og da får de over tid også evnen til å regulere seg selv. I starten må de regulere seg gjennom andre, som da typisk er omsorgsgiverne. Ved å bli møtt og sett på det de trenger og få anerkjennelse for de følelsene de har uansett hva de føler så kommer de da etter hvert til å kunne regulere seg selv. Det er veldig viktig for å kunne fungere godt i livet rett og slett og ha det godt med andre mennesker.»

Følelsesmessig inntoning bekrefter barnets følelser og opplevelser når foreldrene eller andre omsorgspersoner bruker stemmen, mimikken og bevegelser i samspill med hva barnet viser, noe som bidrar til følelsesregulering av barnet (Sjøvold & Furuholmen, 2020).

Følelsesregulering forstås som en viktig faktor i familieveiledningen for å styrke tilknytningen

mellom barnet og foreldrene når barnets opplevelsesverden påvirkes av foreldrenes respons på hva som skjer i samspillet.

Autismespekteret er noe sykepleieren har vært bevisst på, hvordan mange av uttrykkene til barnet innenfor dette kan tolkes som utrygg tilknytning, selv om det er en trygg tilknytning mellom barnet og foreldrene. Dette kunne vises der foreldrene hadde utfordringer med å regulere barna og at barna ikke responderte på det som i teorien bygger en trygg tilknytning. Hertz (2011) viser til forståelsen av moderne tilknytningsforskning, hvor utrygg tilknytning kan medføre samme symptomer på ADHD og autismespekteret. Det virker viktig å være nysgjerrig på hva barnet viser med tanke på at barnet er i konstant utvikling, og om symptomtrykk har sammenheng med foreldrenes omsorgsevne eller ikke.

Kultursensitivitet er et annet fokus sykepleieren trekker fram i konteksten av tilknytning og veiledning, hvordan den vestlige kulturen flere ganger kolliderer med ikke-vestlige land, for eksempel blikk-kontakt som i noen land ikke anses som bra eller viktig. Bunkholdt og Kvaran (2015) forklarer kultursensitivitet som åpenhet og anerkjennelse av forskjeller og likheter ved å forsøke å forstå den andre ut fra den andres perspektiv. Dette innebærer bevissthet på egen kultur og hvordan den påvirker vår forståelse av andre (ibid.). Kultursensitivitet kan forstås som et viktig begrep i familieveiledningen for å kunne oppklare forståelser og eventuelle misforståelser i arbeid med familier i et flerkulturelt Norge.

Ved spørsmål om veiledning familieveilederne selv mottar svarte sykepleieren at hun selv formidler når hun trenger det og kjenner en usikkerhet knyttet til familieveiledningen. Kollegastøtte var viktig for henne, og erfaring med veiledere har vært varierende hvor det til tider har skapt med distanse når veilederen har følt belærende. Egen bevissthet var viktig for henne, med tanke på hva som fungerer for familiene.

4.2 Barnehagelæreren

Barnehagelæreren jobbet som spesialutdannet miljøterapeut med videreutdanning i samspillstilknytning, spedbarnsobservasjon NBO og Parenting Young Children, forkortet PYC. Hennes tidligere erfaringer i arbeid med familier og tilknytning var basert på flere

års erfaring fra døgnavdeling på barne- og familiesenter i regi av BUFETAT som barnevernstiltak, hvor familiene får veiledning på bakgrunn av bekymring fra barnevernstjenesten om omsorgen til barnet blir ivaretatt av foreldrene.

Barnehagelæreren beskrev familiene i veiledning kunne være unge enslige mødre med lite nettverk, foreldre med ulike psykiske utfordringer og tidligere rusutfordringer, lav sosioøkonomisk status og utfordringer med dårlig helse og hygiene, foreldre med lettere psykisk utviklingshemming, foreldre som selv har opplevd omsorgssvikt i egen oppvekst og noen tilfeller hvor foreldrene har større grad av personlige ressurser. Barna som har vist utrygg tilknytning har vist det i forskjellig grad ut fra alder, hvor de mindre babyene har vist en mer unnvikende atferd, mens de eldre barna har vist en ambivalent og følelsesmessig uregulert atferd der de ønsker kos og trygghet, avviser, gråter og søker nærhet, men vil ikke ha trøst likevel. Barnehagelæreren var opptatt av å tenke tilknytning tidlig i veiledning ved å vekke foreldrenes interesse for barnet allerede når babyen er i mors mage om mulig, og de første månedene av barnets liv for å vekke foreldrenes nysgjerrighet. Dette ble gjort ved bruk av samtaler, fødebrev, film, bilder eller fin musikk i bakgrunnen mens de ser på barnet.

«Jeg er veldig opptatt av sped- og små, særlig. Også de gravide, hva som skjer med dem. Når vi får inn mødre som er gravide så er det jo helt nydelig å kunne begynne der for å vekke dem litt til å vende blikket innover mot babyen i magen, for det starter jo der. Det å vekke hjertet deres rett og slett, det å vekke interessen for barnet. Det å stryke på magen, det å få dem til å koble seg på. At inni der ligger din lille baby. Den er helt spesiell for deg... Snakke om de mindre hyggelige tingene også, som at er denne babyen ønska? Har du noen gang vært i tvil om du skulle beholde? Hvordan tror du babyen ser ut inni magen? Det å pøse på med å lage et menneske i mors indre, det å få henne til å lage et bilde. Så når barnet er født så er det en person for mammaen da.»

Ved å tilby hjelpetiltak tidlig i graviditeten for å skape en positiv tilknytning til barnet vil relasjonsproblemer mellom barnet og foreldrene forebygges der den gravide har ulike bekymringer og utfordringer samtidig, som bekymring rundt den nye foreldrerollen eller andre faktorer i parforholdet som påvirkes (Haug & Opsand, 2006). Det blir da viktig i veiledning å utforske gode tanker og opplevelser mor har om barnet i magen og utvide disse, da det kan hjelpe med å minimere risiko for relasjonsproblemer etter barnet er født.

Ved oppstart av familieveiledning beskrev barnehagelæreren at det skaper en trygghet når familiene har få og faste fagpersoner å forholde seg til og viser til erfaringen med å jobbe i team, hvor teamet fordeler ulike ansvarsområder for oppfølging av familien mens de er på døgnavdelingen. Av ulike veiledningsmetoder har hun brukt NBO og trygghetssirkelen, og er aktiv med å bruke ulike virkemidler som rollespill, filming av samspill og øyeblikkene her og nå. Hun trekker fram hvordan hun bruker elementer fra alt hun kan og setter det sammen til hva som måtte passe til den enkelte familien.

«Men det å se at babyen faktisk snur seg når det hører stemmen din, det en av disse elementene som jeg bruker veldig ofte. Holde babyen der, be mamma eller pappa om å prate, og så se når babyen snur seg mot stemmen. Når det lykkes så er det top notch altså. Da er det foreldre som «Woah, se på det». Når det er foreldre som ikke lykkes så er hjelper jeg litt med å pirke barnet litt der i ene siden så det snur seg uansett, og si til foreldrene at «Oi, jeg ser at han nå hører stemmen din. Se på blikket hans nå, se hva som skjer med øya. Han leter, men han finner deg ikke.» Det å snakke så foreldrene får opplevelsen likevel.»

Erfaringer med tilnærmingene i familieveiledningen har for barnehagelæreren vært at NBO er nyttig og at det viser seg i veiledningen hun gjør med familien i miljøet på døgnavdelingen. Hun vektla viktigheten av humor og å kunne bli mer kjent med familien for at de skal kunne senke skuldrene og slappe av, og at hun opplever å kunne veilede bra ved at hun selv er trygg og avslappet i miljøet sammen med dem. Manualer og oppskrifter opplevde hun krevende å bruke, selv om det kunne komme mye nyttig informasjon om familien ved å følge dem. Barnehagelæreren var opptatt av å bruke mye av det samme på spedbarn som på de aller eldste barna, spesielt trygghetssirkelen med tanke på å bli sett, hørt og bekreftet. For henne handlet det om å se barnet, hva er barnet opptatt av, hva trenger barnet nå, uansett alder. Hun viste til å fortsette å møte ungdommene på følelsene, hvor viktig det er at foreldrene fortsatt er en trygghet for dem. Filmveiledning hadde hun god erfaring med å bruke i alle aldre, hvor hun opplevde at det kan skape sterke reaksjoner hos foreldrene å se på filmen i etterkant sammen med familieveilederen, lete etter det som er bra og gjøre mer av det. Der hvor det kunne oppleves skummelt for foreldrene å filme, kunne de selv filme med stativ uten familieveileder til stede der og da. Videre viste hun til lek mellom barnet og foreldrene som verktøy for å skape gode samspill.

«Det å bruke leker hvor du blir tvunget til å ha et samspill, balanselek hvor du kan holde hånda, «Her mamma må du holde og passe på», der kan det jo skje noe, sitte å perle, gjøre noen gode aktiviteter sammen hvor barnet trenger hjelp av forelderen, være litt kreativ på en litt annen måte for å skape øyeblikk.»

Schibbye og Løvlie (2017) beskriver lek som barnets førstespråk som har en stor betydning for barnets utvikling og sosialisering, hvor de viser til Anna Freud og hennes psykoanalyse av barn som innebar å få kontakt gjennom lek i stedet for samtaler. Leken gir et innblikk i barnets opplevelser og bidrar til læring av sosialt samspill med andre (ibid.). Dette kan åpne muligheter for foreldrene til å danne gode opplevelser sammen med barna som kan bidra til å styrke tilknytningen i relasjonen mellom dem.

Videre viste barnehagelæreren til savn av mer fysisk aktivitet på døgnavdelingen, hvordan det kan skape gode samtaler med foreldrene å gå- og kjøre tur, være i mer aktivitet og i et mindre høytidelige miljø, da hun har erfart at det kan bli kunstig å sitte i samtalerom for lenge. Hun viste til turer arrangert på døgnavdelingen, hvor det skapte et annet samarbeidsklima ved å pakke med kakao og komme seg ut. Turene bidro til at det ble lettere for familiene å åpne seg og reflektere over sin egen situasjon når de fikk andre inntrykk rundt seg.

Barnehagelæreren hadde utfordrende opplevelser i veiledning der foreldrene ikke mestret å lese barnets signaler og ikke viste interesse for det, noe hun så i smerten barna viste med blikket da de blir avvist igjen og igjen. Dette kunne vise seg i situasjoner med lek, der foreldrene ikke møter barna på å utfolde seg og skape gode samspill. Foreldrene med lettere psykisk utviklingshemming opplevde hun utfordrende når foreldrene ikke mestret å lese mennesker, selv om de var oppriktig glade i barnet.

Barnehagelæreren har opplevd tilbakemeldinger fra familien på døgnavdelingen varierende, hvor respons på NBO har vært at det oppleves koselig for familiene. Trygghetssirkelen har gitt dem en følelse av å sitte på skolebenken igjen og at undervisningsform kan trigge foreldrene som har vonde erfaringer med skole, konsentrasjon og forventinger til dem. Hun opplever at konteksten avgjør mye av opplevelsene familiene har av familieveiledningen på døgnavdelingen ved spørsmål om de skal dra hjem med barnet etter endt opphold eller om barnevernstjenesten vurderer at barnet likevel må i fosterhjem.

Barnehagelæreren var opptatt av å tilpasse veiledningen så langt det går og kartlegge hva familien trives best med. Tilpasningen handlet for henne om å passe på at veiledningen ikke ble for lang, demonstrere visuelt med hjelpemidler og bruke kreativiteten, bruke mer fysisk aktivitet sammen med familiene og hjelpemidler som kan bistå med å regulere både foreldrene og barnet, for eksempel ved å bruke yogaball, musikk, kaste ball og sitte i sakkosekk til slutt for å få en ro. Barnehagelæreren opplevde det viktig å alltid ha barnet i fokus.

Veiledning barnehagelæreren selv har mottatt på arbeidsplassen kjentes nyttig når veilederen legger frem et tema som kan knyttes opp mot familiene som bor på døgnavdelingen, eksempelvis tema om personlighetsforstyrrelse og hvordan personalgruppen kan jobbe samlet om utfordringene som har eller kan oppstå. Den viktigste veiledningen opplever hun er å ta en pause med kollegaene når det har vært en hektisk vakt på døgnavdelingen for å drøfte kort det som har skjedd, da det hjelper henne å nullstille seg selv etter mye inntrykk fra de ulike familiesituasjonene.

4.3 Vernepleieren

Vernepleieren hadde videreutdanning i familierapi, psykodramautdanning og PYC. Tidligere erfaringer i arbeid med familier og tilknytning er basert på flere års erfaring fra døgnavdeling på barne- og familiesenter i rolle som nettverkskonsulent og arbeidet tidligere med veiledning av fosterhjem. Vernepleieren beskrev familier som er henvist av barnevernstjenesten, hvor familiene er så sårbare at de trenger et helhetstilbud som sikrer kartlegging av foreldrenes evne til å gi omsorg, barnets oppvekst og utviklingsbetingelser, etterfulgt av tett oppfølging og veiledning som følge av det. Barna som viste utrygg tilknytning var i noen tilfeller preget av foreldre som selv hadde opplevd utrygg tilknytning i egen oppvekst, der foreldrene viste unnvikende tilknytningsstil i samspill med barnet. Vernepleieren beskrev tenkning om tilknytning som viktig å vite noe om, hvor altoppslukende det er å ha en trygg omsorgsbasis med tanke på barnets utvikling videre i livet, da dette kommer til uttrykk hos foreldrene som ikke har opplevd tryggheten selv. Hun viste til kombinasjon av teori om tilknytning og at man som familieveileder lærer noe nytt hele tiden fra familiene som er i veiledningsprosess. I oppstart

av familieveiledning var hun opptatt av å gi det tid å bli kjent begge veier, la familien lande, bruke litt tid på døgnavdelingen, la de kjenne på hvordan det er å være nye foreldre dersom de kommer med spedbarnet og la familien lande i at barnevernstjenesten har vurdert at dette tiltaket kan være nødvendig for å lære mer. Hun beskrev viktigheten av å sette ord på det som har blitt henvist av bekymring så det ikke skal bli for skremmende for familien, bruke tid på å forstå hverandre og viktigheten av å bruke et enkelt språk og få ord så det ikke blir for mye og overveldende for dem. Målet med oppstarten har vært å formidle til familiene at hun ikke vil dem noe vondt. Åpenhet, gjennomsiktighet og ærlighet var ord hun trakk frem som viktige, hvor tydelighet kan hjelpe familien til å stole på at det som blir sagt stemmer, også det som kan forbedres med tanke på hva barnet trenger. Ved spørsmål om bruk av metoder viser hun til PYC, trygghetssirkelen, og familierapi som viktig tenkning for henne med tanke på seg selv som påvirker familiesystemet i endringsprosessen. Vernepleieren takk fram viktigheten av trygghet hos seg selv som en viktig erfaring i familieveiledning, hvordan det er med på å skape en trygg relasjon til familiene på døgnavdelingen.

«Vi har foreldre her, en far som nesten skulle slå meg. Jeg bare gikk i mot og da.. jeg vet litt om, og jeg har erfart at det handler om deres utrygge tilknytningsstil. Det i møte med utrygghet bare forsterker deres uttrykksform. Så det å være trygg i møte med dem, det får en trygghet.»

Isdal (2017) beskriver at opplevelser kjennes sterkere i relasjoner. Der det jobbes tett på i relasjon mellom familien og familieveilederen vil det kunne skape en nærhet og gjensidig påvirkning i endringsprosessen (ibid.). Å danne en trygg relasjon er avgjørende når familiene er i veiledning over lenger tid for å skape en trygg tilknytning mellom familien og familieveilederen.

Vernepleieren opplevde at familiesamtaler fungerer bra for noen familier, og at det kan være viktig å gripe muligheter der og da, i øyeblikket med familiene. Det innebærer at hun selv ikke er for låst til egne forberedelser. Det å jobbe med familiene i grupper har vært en god erfaring, da foreldrene ofte hører mer på hverandre enn familieveilederne. PYC opplever hun kan være for krevende for familiene på døgnavdelingen, men at hun tar i bruk elementer likevel og ikke låser seg til manualer, men tilpasser for hver enkelt familie. Det samme opplever hun gjelder med trygghetssirkelen, at det igjen må tilpasses hver enkelt familie.

Mentalisering var et begrep som vernepleieren var opptatt av, hvor hun fortalte om mentaliseringsgrupper hun gjennomførte med kollega. Der jobbet de med å fremme familienes nysgjerrighet på seg selv og sin situasjon sammen med andre familier i samme situasjon. Dette opplevde hun givende for familiene, at det sjeldent fungerer i lengden å gi råd da familiene må eie deres nye forståelse selv, med tanke på hva som kan endres for å skape en tryggere tilknytning med barnet.

«Jeg og kollega har laget et opplegg hvor det er mer psykoedukativ tilnærming, hvor vi snakker om den tredelte hjernen, hva er mentalisering. Så har vi alle disse kjernefølelsene, vi kan vise litt film, vi kan snakke om tema, for eksempel glede, se film om det og snakke om det. Så har vi noen øvelser. Så øver vi oss rett og slett på å være nysgjerrige på hverandre. For eksempel «Tenk på en gang du var skikkelig glad, trekk et kort som symboliserer det» så får de holde opp det kortet og fortelle kort om det. Så skal vi andre være nysgjerrige på det, for å utvide historien. Dette er veldig spennende. Man skal ikke tro at man vet noe om folk på bakgrunn av det vi ser. Gjøre historien større. Det å være litt åpen, stille litt åpne spørsmål. Så rollespiller vi om hva mentalisering er og hva manglende mentalisering er. Så vi har det både litt morsomt også.»

Vernepleieren var opptatt av at det fortsatt kan skapes en trygg tilknytning frem til barnet blir rundt 6 år, og at det i senere alder må være fokus på å reparere, noe som kan oppleves vanskelig og krevende etter det har skjedd mye i barnets utvikling innen da. Erfaringene hennes fra å veilede fosterhjem har omhandlet situasjoner hvor barn i treårsalderen har store relasjonelle skader som gjør det mer krevende for fosterforeldrene å skape trygghet og reparere. Det å hjelpe familiene tidlig i barnets utvikling har vært viktig for henne, hvor døgnavdelingen har bidratt til tidlig observasjoner og at familieveilederne får følge familiene over tid.

Vernepleieren viste til det å nå inn til foreldrene på døgnavdelingen som utfordrende, det å skape en trygghet og tillit, da hun vet foreldrene ofte har mange år med vonde relasjonelle erfaringer og har vanskelig med å stole på andre mennesker. Hun viste til hvordan slike situasjoner kan skape frustrasjon i personalgruppa og at det til tider kan skape en negativ atmosfære i de ansattes forståelse av familiene. Hun opplever det viktig å kunne bruke hverandres ressurser i personalgruppa der noen skaper en tettere relasjon til familiene og får

gode vinduer til å hjelpe i endringsprosessen og tenke at familieveilederen er en viktig del av familiesystemet og deres endringsprosess.

«Man skal ikke tro at man kan være en forelder og ikke gjør feil. Noen ganger synes jeg nesten at vi forventer for mye her enn vi noensinne hadde klart å leve opp til sjøl. Jeg synes vi blir for pirkete noen ganger. Det er også noe av det som er fint med å være en del av et fagmiljø, ha forskjellige innfallsvinkler på det.»

Relasjonstraume kan forekomme dersom en har blitt utsatt for langvarige påkjenninger fra nære omsorgspersoner, som omsorgssvikt i barndommen, noe som kan medføre andre negative påvirkninger senere i livet, som psykiske lidelser (Sundfær, 2016). Dette forstås som et viktig perspektiv i møte med foreldrene som deltar i familieveiledningen, hvor det i slike situasjoner kan bli relevant med nødvendig hjelpetilbud til foreldrene samtidig med familieveiledning.

Vernepleieren viste også til konteksten på døgnavdelingen, og at noen foreldre har fått hjelp til å ikke føle skam over at de trenger hjelp. I situasjoner hvor barnet må i fosterhjem har foreldrene i flere situasjoner akseptert selv at det handler om mange faktorer i familiens livssituasjon og at de har gjort det beste de kan for å få det bedre.

For å gi andre mennesker en opplevelse av anerkjennelse kreves det forsøk på å innta den andres perspektiv, noe som gir opplevelsen av å bli forstått og møtt på følelsene som vises. Dersom det mangler anerkjennelse vil det kunne medføre krenkelse og aggresjon (Schibbye & Løvlie, 2017). Anerkjennelse av foreldrenes forståelse og innsats virker som en viktig egenskap hos familieveilederne for å ivareta familien underveis i hjelpetiltaket, spesielt der foreldrene opplever stor mengde av skam- og skyldfølelse.

Vernepleieren ønsket mer tid til å følge opp familiene da det ofte kunne være flere temaer å ta tak i sammen med dem, og å bruke mer tid med familiene i miljøet på døgnavdelingen.

Veiledning hun selv mottar opplever hun er givende når det foreligger undervisende, og skulle ønske veiledningen kunne handlet om prosessene i personalgruppa da samtlige ansatte tenker og reagerer forskjellig i de ulike familiesakene.

En styrke ved tverrfaglighet er at de ulike fagpersonenes tilnærminger vektlegger forskjellige aspekter ved personen det gjelder (Skårderud, Haugsgjerd & Stänicke, 2018). Selv der

samarbeid i team kan oppleves utfordrende virker det som en viktig ressurs å kunne se flere perspektiver sammen for å ivareta familiene som kommer til veiledning.

4.4. Sosionomen

Sosionomen var klinisk sosionom med grunnfag i psykologi, master i familierterapi, hadde sertifisering i trygghetssirkelen og samspillskartlegging. Tidligere erfaringer i arbeid med familier og tilknytning var basert på flere års erfaring fra døgnavdeling på barne- og familiesenter og kommunalt lavterskeltilbud. Sosionomen beskrev familier med ulike rusproblemer, unge mødre, foreldre med lave kognitive evner, dårlige økonomiske forhold og oppvekst preget av omsorgssvikt. Noen familier har det vært mistanke om vold mot barna. Mistanken om vold kunne være styrket av tidligere voldsdommer mot foreldrene. Barna som har vist trygg tilknytning til foreldrene har vært i fåtall. Familier som fikk veiledning i kommunen var mer oppsøkende for veiledning:

«De har mer kunnskap om barn, de har mer intuitiv omsorgsevne, mer kapasitet, mentaliserende ferdigheter. Jeg merker at når jeg snakker med dem om utfordringer så tar de veiledning veldig fort til seg, og blir litt sånn «aha». På barne- og familiesenteret jobber vi mye mer konkret, mer opplæring.»

Sosionomen forklarte et tydelig skifte i tenkning om tilknytning i hennes tid på døgnavdelingen, spesielt etter trygghetssirkelen ble tatt i bruk som veiledningsmetode sammen med mentaliseringsbegrepet og traumesensitiv omsorg. Da handlet det om å være der i foreldrenes forståelse av barna sine og bevissthet på familieveiledernes påvirkning i veiledningsprosessen:

«Tenkning om tilknytning har blitt veldig viktig. Det har ikke vært det, jeg merker at siden jeg begynte her så har vi gått fra å observere og informere. Selv om målet har vært å jobbe med tilknytning så har det ikke vært så tilknytningsbasert, for å si det sånn. Når COS kom inn, og mentaliseringen, ble det veldig mye mer annerledes. Da skulle vi jobbe på en helt annen måte. Vi kunne ikke da kun tenke tilknytning mellom barn og foreldrene, men også inne på traumebevisst omsorg, med tilknytning mellom oss og familiene som kommer hit. Jeg synes det, at vi ble opptatt av å nå inn til dem, at det også skulle være en trygg tilknytning mellom oss for at vi skulle kunne jobbe

videre. Jeg tenker egentlig det, at det har en betydning. For meg har det vært en helt annen måte å tenke på.»

I oppstart av familieveiledning beskrev sosionomen viktigheten av å skape en trygg arena ved å høre familien ut, gi dem tid og rom for å prøve og feile, med tanke på mye frykt familiene bærer med seg når de ankommer døgnavdelingen. Hun har da hatt stort fokus på traumesensitiv omsorg. Erfaringene hennes med å jobbe med fokus på tilknytning er at det oppleves givende, at det de siste årene har vært med på å skape et lettere samarbeid med familiene, også med holdning fra utdanningen i familieterapi som vektlegger en mer respektfull måte å møte foreldrene på, sammen med viktigheten av traumesensitiv omsorg i møte med hele familien. Trygghetssirkelen opplever hun er viktig, med tanke på å bruke tenkningen om familiene inn i situasjonene de har på døgnavdelingen, spesielt når det kommer til å anerkjenne følelser. Bruk av trygghetssirkelen opplever hun har gjort at mange av foreldrene blir nysgjerrige på seg selv, og hvordan denne metoden kan være en fin vei inn i endringsprosessen. På døgnavdelingen opplevde hun en fordel med evnetester for foreldrene for å kartlegge hvor familiene er kognitivt før veiledningen starter for å kunne gi så god veiledning som mulig, og at det kan være skummelt å bli for låst på manualer, da det for henne er viktig å se det hele bildet til familien.

Egge (2006) viser til manualbaserte opplegg innen psykisk helsevern for barn, unge og deres foreldre, hvor hennes erfaring er at en tilpasning mellom manualer og terapeutiske faktorer kan virke nyttig for familiene så lenge de får et tilpasset opplegg for deres situasjon. Dette er viktig for å kunne gi det beste veiledningstilbudet som er mulig når alle familiesituasjoner består av komplekse faktorer.

Sosionomen viste til å møte barna på følelsene de har uansett alder, hvor hun viste til et eksempel med ungdom og kjønnsidentitet, dette med seksuell legning hvor ungdommen kan være redd for å komme ut til foreldrene og er i frykt for å bli avvist. Hun viste til hvordan det da er viktig å kunne veilede foreldrene til å være nysgjerrige på barna sine og akseptere det som kommer, nettopp for å styrke en trygg tilknytning eller reparere, hvor familiesamtaler har vært et viktig hjelpemiddel. I en slik situasjon kunne ungdommen komme til veiledning først, og senere strukturere en samtale med foreldrene som oppleves trygg nok for ungdommen til å kunne fortelle fritt. Sosionomen opplevde hvordan det lettere kan styrke trygg tilknytning mellom ungdommen og familien når de alle er samla i familiesamtale.

Sosionomen viste til utfordringer hvor foreldrene har et negativt syn på barnet og ikke mestrer å koble seg følelsesmessig på. Som familieveileder har hun jobbet hardt for å hjelpe dem å vende blikket innover og hvordan de selv påvirker situasjonene med barnet. Dette har vist seg for henne der foreldrene ikke mestrer mentaliseringen på bakgrunn av å aldri ha blitt møtt på følelser av egne omsorgspersoner.

Når endringsprosessen oppleves fastlåst på bakgrunn av familiens konflikter og utfordringer vil en tilpasning av intervensjoner og veiledning bidra til å fortsette veiledningen med familien når veileder leter etter nye måter å forstå konfliktene på ved å endre fokus til hvordan konfliktene påvirker familierelasjonene i nåtid (Johnsen & Torsteinsson, 2012). Dette blir gjeldende i systemisk tenkning med hvordan faktorer fra andre arenaer påvirker familien, noe som kan anerkjennes og utforskes av familieveilederen sammen med familien.

Tilbakemeldinger fra familiene etter endt veiledning har vært at foreldrene ønsket at mye av det de har lært ble sendt på TV. Hun viser til at foreldrenes opplevelse avhenger av forventningene de har til familieveiledningen og om de er opptatt av helt andre ting som skjer samtidig i livet.

Sosionomen var opptatt av å senke forventinger til familiene da endring tar tid, hvor det å så noen spirer kan være nok til at endring skjer gradvis. Veiledning hun selv mottar på arbeidsplassen opplever hun mest givende der hun blir utfordret på seg selv, da det skaper nye forståelser hos henne.

4.5 Psykologen

Psykologen hadde spesialfordypning i barne- og ungdomspsykologi og sertifisering i trygghetssirkelen. Tidligere erfaringer i arbeid med familier og tilknytning var basert på flere års erfaring fra BUP poliklinikk med utredning og behandling av barn og ungdommer og deres familier, og hadde rolle som saksansvarlig på døgnavdeling på barne- og familiesenter. Psykologen beskrev familiene med høy risiko hvor kombinasjon av vanskene omhandler psykisk helse hos foreldrene, egne utfordringer i oppveksten, økonomiske vansker, ulike former for omsorgssvikt, psykiske traumer og rusutfordringer. Frønes (2014) viser til risiko for marginalisering av barn som har sammenheng med foreldrenes inntekt, utdanning og sosial integrasjon, rus- og psykiske utfordringer. Der

disse faktorene spiller en negativ rolle på familiens situasjon vil det påvirke hvordan foreldrene er tilgjengelig for barna når disse risikofaktorene skaper stor bekymring hos dem og tar mye av foreldrenes oppmerksomhet.

Noen tilfeller kunne forekomme på BUP hvor familienes utfordringer ikke krevde hjelpetiltak, noe han beskrev som unntaket, da de fleste familiene i veiledningsprosess har over gjennomsnittlig belastning som utgjør forskjellig risiko for barnet. De fleste av barna i familiene har vist en eller annen form for utrygg tilknytning, noe som vises tydelig der veiledningen innebærer en planlagt fremmedsituasjon hvor barnet får barnevakt av en som ikke kjenner barnet godt, og blir gjenforent med forelderen etterpå:

«Det er vanskelig å ikke ha med seg tenkningen når vi ser situasjoner hvor barnet fortsatt ikke vil ha barnevakt, selv etter å ha vært her en stund, klenger veldig på foreldrene, foreldrene blir usikre, barnet kan bruke lang tid på å roe seg ned, hvor tilknytningsrelasjonen er veldig lite effektiv med tanke på å regulere barnet. Men så har vi også de eksemplene hvor det er mer en åpen frykt. Når vi tenker desorganisert tilknytning så er jo den vanskeligere. Man skal være forsiktig med å slenge rundt seg at dette er desorganisert atferd, fordi det kan komme litt feil av sted, men noen ganger ser vi jo at barn som helt tydelig er redd for foreldrene, og som kan ha sånne frysreaksjoner, søke mot og vende seg bort.»

Sundfær (2016) beskriver at tilknytning har en spesiell funksjon hos barnet for å redusere stress. Dette viser seg også i unnvikende utrygg tilknytning hvor barnet demper eget behov for tilknytning til forelderen dersom foreldrene ikke er følelsesmessig tilgjengelige, noe som blir en beskyttende mekanisme for barnet (ibid.). Der barnet viser en desorganisert atferd er det lite tenkelig at barnet beskytter seg selv med å dempe eget behov, da desorganisert tilknytning innebærer tydelige fryktreaksjoner. Da er det spesielt viktig at barnet får nye og gode tilknytningsopplevelser med nære omsorgspersoner.

Psykologen viste til egen fordypning i tilknytning og forståelsen av hvordan opplevd trygghet hos barna påvirker barnets utvikling, og det å se på gjennomsnittsopplevelsen til barnet i relasjon til omsorgspersonene.

«Jeg synes tilknytning er veldig nyttig fordi det er en tradisjon der hvor man på en måte tar utgangspunkt i et veldig grunnleggende menneskelig behov. Også har man på en måte sett hva som skal til for at mennesker skal overleve mer emosjonelt sett. Det var jo på en måte utgangspunktet til John Bowlby når han så på hvordan disse barnehjemsbarna døde av vantrivsel, for de fikk ikke den kjærligheten de trengte. Også har man jo utarbeidet den teorien, men så fikk man også denne operasjonaliseringen med Ainsworth som var så viktig, som var å se på dette med sensitivitet hos foreldrene og hvordan det hang sammen med å kunne se på hvor mye trygghet opplever barna, og hvordan ser man det, hvordan kommer dette her til uttrykk, hvordan undersøke denne relasjonen.»

Kvaliteten av tilknytningen mellom barnet og foreldrene avhenger av barnets tidligere erfaringer i samspill med foreldrene, hvor det kan forekomme trygg tilknytning til en av dem selv om samspill med den andre forelderen har skapt utrygg tilknytning (Sjøvold og Furuholmen, 2020). Denne forståelsen oppleves viktig i familieveiledning, samtidig som det er mye som kan repareres i relasjonen mellom barnet og foreldrene i etterkant.

Psykologen viste til at fokuset i familieveiledning på døgnavdelingen omhandlet omsorg som er trygg nok for barnet, og at det er mange svar i relasjonen til de primære tilknytningspersonene om grunnleggende eksistensielle spørsmål. Disse spørsmålene handler om verden som et trygt sted å være, det å stole på andre, om barnet er verdt å elske, og at dette utformes i de tusenvis av interaksjonene mellom barnet og den voksne de første levemånedene. Dette bidro for psykologen til at tekning om tilknytning er til stede hele tiden. I oppstart av familieveiledningen var psykologen opptatt av å skape en god og trygg samarbeidsrelasjon ved å vise at han genuint ønsker å bli kjent og hjelpe dem, og anerkjenne at det kan oppleves skummelt med barnevernet og å flytte inn på døgnavdelingen. Han viste til viktigheten av å ikke fremstå for mye fagperson, det å prate om litt andre ting og være sammen med familiene i miljøet også, da familiene kan oppleve det å ha samtale med psykolog som skummelt på bakgrunn av deres forforståelse av at psykologer har radarsyn som ser rett gjennom dem. Han forklarer hvordan det kan skape en trygghet at han leker med barna deres, spiser måltider med familien og gjøre seg selv mer uhøytidelig, hvor han de siste årene har vært julenisse for familiene som har vært på døgnavdelingen i desember. En mentaliserende holdning hos fagpersoner kan forstås som like viktig som jobbe med mentalisering hos foreldrene som kommer til familieveiledning, da det fungerer som en

ivaretagende faktor når fagpersonene forsøker å forstå personene (Skårderud, Haugsgjerd & Stänicke, 2018). En mentaliserende og anerkjennende holdning hos familieveilederne er viktig for å møte familiene i sårbare situasjoner når de viser frustrasjon og smerteuttrykk i familieveiledningen, da det styrker samarbeidet i endringsprosessen.

Erfaringer med familieveiledning hos psykologen handler om hvor spennende det er å jobbe med å styrke tilknytning og se på foreldrenes erfaringer med egen barndom, hva som ligger til grunn for generasjonsoverføringen til egne barn. Han var opptatt av hvor lang tid det tar for å skape endring og at det kan oppleves frustrerende.

«Så da må man ha med seg noen sånne støttetanker, som at noen av de tingene vi gjør skaper noen andre erfaringer. Som å tenke at man kanskje sår noen frø som kan være med på å skape noe positivt senere. Responen er litt avhengig av dosen som gis. Litt sånn som medisin. Når du er veldig syk så skal du ha en stor dose med medisin, men da blir du også frisk. Får de denne dosen i fire måneder på døgnavdeling og du bades i vennlighet og faglighet, det er det tyngste tiltaket vi har, da bør det hjelpe og bli bra. Men så ser vi at noen ganger så går det ikke i det hele tatt, andre ganger så er det likevel mange år med jobbing. Man overvurderer jo hvor raskt folk klarer å endre seg. Det settes av altfor lite penger når det gjelder å følge folk over så lang tid som det trengs for å endre type tilknytning... Som ved familie hvor barnet er så utrygge at de får en type desorganisert tilknytning. Det går jo i generasjoner. Det er trist»

Psykologen viste til hvordan trygghetssirkelen for foreldrene på døgnavdelingen av og til kan virke for avansert for familiene i situasjoner med høy alvorlighetsgrad, hvor noen av familiene sliter med å koble seg på temaene i forhold til familiene med mindre alvorlige situasjoner, avhengig av ulike faktorer som har påvirket dem. Filmveiledning opplevdes likevel viktig som hjelpemiddel for å kunne være mer konkrete i veiledningen, det å få hjelp til å se relasjonen til eget barn i stedet for å bli fortalt hvordan relasjonen er.

Filmveiledning kan bidra til gode refleksjoner der foreldrene får mulighet til å se og utforske samspillet med barnet fra et nytt perspektiv ved å se på hva som skjer i bestemte øyeblikk med hvordan foreldrene påvirker samspillet, barnets respons og barnet i seg selv (Haug & Opsand, 2006). Filming av egen familie virker nærere og mer engasjerende for foreldrene dersom andre veiledningsfilmer fra ulike manualer kan oppleves abstrakte, kjedelige eller for krevende å reflektere over.

Tidligere erfaringer hjalp psykologen med å være bevisst på å tilpasse veiledningen for familiene hvor teorien kan bli for avansert, for eksempel med fokus på mentalisering der å snakke om refleksjoner kan byttes ut med å se samspill i praksis med egne barn. Psykologen opplevde familieveiledning som en kunstform i endringsprosesser som ikke kan leses opp fra manualer, samtidig som han viste stor respekt for hvorfor de ulike metodene er viktige å omsette likevel, da det ligger stor forskning og erfaring bak utarbeidelsen av disse.

Psykologen viste til trygghets sirkelen som nyttig metode med foreldrene og de minste barna. Med større barn har han brukt oppgaver der foreldrene får veiledning på å strukturere en samtale med noe som oppleves vanskelig for barnet, hvor foreldrene skal hjelpe å regulere barnet og finne løsninger sammen. En annen oppgave har vært at foreldrene skal planlegge noe fint sammen med barnet for å skape glede.

Psykologen opplevde utfordringer der foreldrene strever med å se at det de gjør skaper en utrygghet hos barnet, at det kan oppleves for krevende for foreldrene å se og hvordan foreldrene finner andre forklaringer på situasjonene. Dette har vist seg i filmveiledning hvor foreldrene har vist null reaksjon på det som i filmen av samspillet viser sterkt ubehag hos barnet, hvor han utfordres på å være bevisst på å fortsette å møte foreldrene med godhet og medfølelse.

«Jeg tenker mye på hvordan disse foreldrene selv har vært barn, og hvordan de har blitt møtt, og hvordan deres egen kapasitet til å reflektere over seg selv og regulere seg selv er så underutviklet fordi de har fått for lite selv. Da blir det ofte primitive forsvarsstrategier, sånn som å bare benekte, som «Nei, jeg gjør ikke det.» eller bagatellisere med at sånt må jo barnet bare tåle når jeg gjør sånn, barn må jo tåle et nei eller at man hever stemmen...»

Psykologen opplever at familiene har hatt utfordringer med å sette ord på konkrete tilbakemeldinger, og viste til tanker om at foreldrene kan være slitne av å ha vært under radaren av velferdssystemet over mange år, hvor det forekommer lite positive tilbakemeldinger på hva som har vært mest nyttig på døgnavdelingen.

Psykologen ønsket å kunne følge familiene i flere perioder etter endt opphold på døgnavdelingen som i dag varer fire – seks måneder, da han opplever at endring tar tid.

Allmennkunnskap til befolkningen var noe han skulle ønske det var mer av, hvor fokus på tilknytning var en del av folkeopplysningen.

Psykologen opplevde veiledning med Stig Torsteinsson mest givende ved spørsmål om veiledning han selv mottar, hvor Torsteinsson har undervist i COS I- metoden (*Circle of Security Intervention*). Dette handlet blant annet om å se seg selv i forhold til andre, noe som skaper en bevissthet på hvordan han selv fungerer som familieveileder. Dette var noe han opplevde som viktig i arbeid med tilknytning og familier.

Kapittel 5 - Analyse av funn

Familieveilederne fikk mulighet til å svare på hva de var mest opptatt av i spørsmålene fra intervjuguiden, noe som utgjorde store forskjeller hos den enkelte, også der flere av familieveilederne hadde jobbet under samme instans. Dette viste seg i ulike perspektiver, hvor barnehagelæreren ønsket mer fokus på barnets perspektiv, lek og humor, og psykologen viste sterk interesse for kunnskap om tilknytningens funksjon for barnets utvikling. Sykepleieren, sosionomen og vernepleieren hadde videreutdanning i familierapi, noe som viste seg tydelig i dere forståelse av systemisk tenkning og hvordan denne forståelsen påvirker deres tilnæringer i familieveiledningen, som forståelsen av at de som familieveiledere er en viktig del av familiens system i endringsprosessen. Samtlige av familieveilederne viste en sterk interesse for temaet tilknytning, noe som viste seg i intervjuprosessen da de svarte åpent og lenge på ulike spørsmål og når de fikk mulighet til å føye til mer på slutten av besvarelsene.

Ved bruk av tematisk analyse har jeg valgt å dele analysen inn i ulike temaer som sammen med teoretisk grunnlag og egen tolkning av funnene skal besvare hvordan familieveiledning kan styrke trygg tilknytning mellom barn og foreldre. Analysen av funn er delt inn i fire hovedtemaer som omhandler hva som kan bidra til en god start på familieveiledningen, skreddersøm av familieveiledningen, familieveiledernes personlige kompetanse og tidlig intervensjon i familiesituasjonen.

5.1 En god start

5.1.1 Trygghet i samarbeidsrelasjonen

For å begynne en endringsprosess sammen med familiene var trygghet en faktor som flere av familieveilederne var opptatt av. For psykologen virket det viktig å ufarliggjøre seg selv som fagperson ved å være tilgjengelig for familiene i en mer uhøytidelig kontekst, noe som kan virke relasjonsstyrkende mellom familieveilederen og familien. Sheila McNamee (McNamee, omtalt i McAdam, 2019) bruker begrepet relasjonell ansvarlighet, som omhandler å være oppmerksom på konsekvensene og virkningen av det

vi sier til klientene, hvordan de blir påvirket av våre handlinger og følelser som igjen påvirker maktbalansen i samarbeidsrelasjonen.

Å gjøre seg selv mindre skummel overfor familiene i sårbare situasjoner blir viktig for å kunne bli en del av endringsprosessen der familieveilederen er en stor del av familiens system.

5.1.2 Relasjonell kunnskap

Familieterapeuten Salvador Minuchin (1974) var opptatt av opplevd trygghet hos familien i familieveiledning, hvor det innebar å skape en allianse med hver enkelt i familien. Han beskrev dette som første ledd i endringsprosessen for at familiene skulle få tillit til familieveiledningen (Minuchin, 1974, omtalt i Johnsen & Torsteinsson, 2012). Tiden er her avgjørende for å skape en samarbeidsrelasjon med familiene, med tanke på familieveiledernes forståelse av at endring sjeldent skjer med en gang, men over lengre tid. I relasjonsdanningen mellom familieveilederen og familien kan humor forstås som et viktig virkemiddel for å ufarliggjøre situasjonen for familien, noe som var viktig for barnehagelæreren. Når humor oppleves som delt glede mellom familien og familieveilederen virker det positivt forsterkende i situasjoner hvor familiene opplever mestring i veiledningssituasjonene.

5.1.3 Gjennomsiktighet og ærlighet

Det å sette ord på familiens situasjon og utgangspunktet for familieveiledning virker avgjørende for å kunne gå videre for å styrke trygg tilknytning mellom barnet og foreldrene, da det kan gi familien en opplevelse av at det er trygt å utforske hvordan de selv forstår det som skjer. Dette kan virke styrkende for samarbeidet når familieveilederne anerkjenner deres opplevelse for å skape en opplevelse av trygghet når familien føler seg forstått. Ærlighet og gjennomsiktighet kan forstås trygghetsskapende, med tanke på vernepleierens forståelse av at familiene da også kan stole på at det positive som formidles til familiene er ekte ment, hvor det da er viktig å sette ord på hva som kan jobbes mer med for å styrke tilknytningen mellom barnet og foreldrene.

Liv Frøyland beskriver fagpersoners dilemmaer i familiesamtaler, hvor hun viser til å ta

tak i det negative som sies i samtalen for å gjøre samtalen mindre farlig når det kommer opp vanskelige temaer, som ved å lete etter styrker og vise en positiv holdning til konflikter (Frøyland, 2017). Dette kan forstås styrkende for familieveiledningen og spesielt viktig i tiltak hvor foreldrene står overfor barnevernets vurdering av omsorgsevnen til barnet deres.

5.1.4 Anerkjennende holdning

Barnevernets henvisning til hjelpetiltaket påvirker familiene i stor grad, med tanke den alvorlige konteksten med barnevernets bekymringer, og at det kan oppleves umulig fortsette veiledning dersom dette ikke er satt ord på og utforsket sammen med familien. Anerkjennelse er et ord jeg blir opptatt av, hvor en betydelig holdning fra familieveilederne er å ivareta en ydmykhet til familiens historie der foreldrene opplever skyld og skam ved å takke ja til familieveiledning, hvor de kanskje ikke selv forstår hvorfor barnevernet er bekymret i utgangspunktet. Når barn blir møtt med anerkjennelse av problemene de opplever vil det kunne skape en tillit hos barnet til den voksne (Hertz, 2011). Dette virker også gjeldende i møte med barnets foreldre, hvor det må virke mer trygt at familieveilederne prøver å forstå dem. For å styrke en tryggere tilknytning mellom barnet og foreldrene vil samarbeidsrelasjonen til familieveilederen kunne utgjøre en avgjørende faktor for endringsprosessen.

5.2 Skreddersøm

5.2.1 Spontanitet hos familieveilederen

Å skreddersy familieveiledningen virket viktig for samtlige av familieveilederne, med bevissthet på at flere av manualbaserte metoder kan oppleves for vanskelig og avanserte for familiene. Dette er viktig når familiene som kommer til veiledning beskrives med flere ulike utfordringer som påvirker helheten av deres omsorgssituasjon overfor barnet. Å skreddersy er viktig for å ikke miste familiens engasjement underveis, hvor kreativitet virker som en viktig faktor, ved å trekke fram ulike elementer fra de ulike manualene. Spontanitet er en betydelig faktor innen strukturell familieterapeutisk tilnærming, som

handler om at terapeutens evne til å hengi seg til øyeblikket og være aktivt deltagende i det som skjer i familiesamtalen (Johnsen & Torsteinsson, 2012). Dette forstås spesielt viktig med barn til stede i familieveiledning hvor lek og aktivitet kan engasjere hele familien mer enn strukturerte familiesamtaler.

5.2.2 Tilpasset veiledning til barnets alder

Barnets alder er et viktig perspektiv når familieveiledningen skal skreddersys. For gravide og nybakte foreldre er det viktig å tenke forebyggende med tanke på hva som kan forhindres av vonde opplevelser i samspillet mellom barnet og foreldrene, hvor filming som virkemiddel virker engasjerende da det konkret fokuserer på familien. Dette kan være styrkende for måloppnåelse så lenge familieveilederne leter etter gode mestringsopplevelser like mye som forbedringspotensialene. For de mindre barna er det avgjørende med lek og kreativitet for å engasjere barna med i familieveiledning, noe som utmerket seg hos barnehagelæreren. Dette er viktig for å lage gode opplevelser underveis i endringsprosessen, samtidig som mindre gode opplevelser kan gi viktig informasjon til videre veiledning. For ungdommer er det avgjørende at familieveilederne veileder foreldrene til å fortsette anerkjennelse av følelser på lik linje som trygghets sirkelen viser til med de små barna, lytte til deres forståelse av situasjon og veilede i reparasjonsarbeid og forsoning. Innen løsningsfokustert familieterapi er en av intervensjonene å lete etter unntakshistorier, som omhandler å utforske situasjoner der barnet og foreldrene hadde det fint og problemet ikke var til stede. Ved å lete fram slike historier med familiene kan det utforskes i ressurser for løsninger videre sammen (Johnsen & Torsteinsson, 2012). Dette er relevant i arbeid med tilknytning i ungdomsfamilier, og samtidig veilede til å skape mange gode opplevelser sammen dersom dette er mulig for å bidra til en tryggere tilknytning mellom ungdommen og foreldrene.

5.2.3 Traumebevisst omsorg

Traumebevisst omsorg var noe familieveilederne på døgnavdelingen var opptatt av, hvor denne forståelsen virket styrkende for å opparbeide en samarbeidsrelasjon med familien. Traumebevisst omsorg handler om hvordan å møte barnet eller den voksne som har

opplevd en enorm psykisk belastning i form av vonde hendelser tidligere i livet. Det skilles mellom type 1 og type 2- traumer, hvor type 1 er enkeltstående hendelse, og type 2 er gjentakende belastning. Slike traumatiske opplevelser medfører at hjernens alarmfunksjon blir aktivert, hvor personen kan bli høyaktivert eller underaktivert (Helgesen, 2017). Grunnpilarene i traumebevisst omsorg handler om å møte den traumeutsatte med å skape trygghet, relasjon og emosjonsregulering gjennom anerkjennelse, være tålmodig når de viser sterke emosjonsuttrykk og hjelpe med å sette ord på følelsene de har, da utagering eller uvennlighet kan være tegn på smerteuttrykk (ibid.). Traumebevisst omsorg forstås som en viktig del av å skreddersy familieveiledningen, også der foreldrenes egne komplekse historie sammen med tilknytningshistorien kan forstås å prege tilknytningen de har til eget barn. Skreddersøm virker viktig med tanke på det sykepleieren beskriver som familier i sårbare livssituasjoner, hvor traumebevisst omsorg kan bidra til en trygg tilknytning i relasjonen mellom familieveilederen og familien.

5.2.4 Familieveiledernes kreativitet og mentaliserende holdning

For å styrke en tryggere tilknytning mellom barnet og familien krever det en kreativitet av familieveilederen for å tilpasse veiledningen til den enkelte familien, da alle familiesituasjoner påvirkes av så mange faktorer på forskjellige måter, selv om familiene har barnevernets bekymring om manglende omsorgsevne til felles. Dersom det ikke jobbes tilstrekkelig for å tilpasse veiledningstilbud for familien kan det utgjøre en risiko for at familiene mister en reell mulighet til endring av omsorgssituasjonen for barnets beste. Mentalisering innebærer for foreldre en kapasitet til å oversette det barnet viser til dets indre opplevelse, noe som gir foreldrene kunnskap til å møte barnets behov (Sjøvold & Furuholmen, 2020). Familieveiledernes kreative bruk av ulike metoder, forståelser, tilnærminger og holdninger er samlet avgjørende for vekke en større nysgjerrighet hos foreldrene på hva barnet viser.

5.3 Familieveiledernes personlige kompetanse

5.3.1 Flergenerasjonsperspektivet

Personlig kompetanse handler om profesjonsutøvernes samlede erfaringsbaserte kunnskap om hvordan å tilpasse seg i mellommenneskelige møter, hvordan bruke profesjonell kunnskap og teori, sammen med en følsomhet for samspillet som skjer i de ulike situasjonene (Skau, 2018). Hvordan familieveilederne bruker seg selv ble et felles tema i intervjuene, hvilke personlig kompetanse hos familieveilederne som påvirker endringsprosessen i arbeid med tilknytning, blant dette hvordan de har valgt å bruke deres kunnskap om tilknytning og barns utvikling for å forstå familiens helhetsbilde. Flergenerasjonsperspektivet var noe som viste seg som viktig kunnskap for dem, hvordan foreldrene selv er formet av egen barndom og sin tilknytningshistorie. Ved å få et mer avklart forhold til egne foreldre og tidlig nære familie vil det kunne bidra til bedre relasjoner til egen nye kjernefamilie (Frøyland, 2017.) Denne forståelsen virker oppløftende i familieveiledningen med perspektivet om at det ikke er for sent å skape en trygg relasjon til egen kjernefamilie, til tross for vonde familierelasjoner i egen barndom. Traumesensitiv omsorg som beskrevet over var noe flere av familieveilederne var opptatt av på døgnavdelingen, noe som er viktig i tilknytningsarbeid for å danne en trygg relasjon til foreldrene som har mange vonde relasjonelle opplevelser (Helgesen, 2017). Denne forståelsen, sammen med flergenerasjonsperspektivet er viktig med tanke på å anerkjenne foreldrenes opplevelser og forståelse for egen situasjon for så lete etter ressurser som foreldrene vil videreføre til egne barn for å styrke en tryggere tilknytning.

5.3.2 Systemisk forståelse av familieveiledernes påvirkning

Sykepleieren, sosionomen og vernepleieren hadde felles forståelse av hvordan de selv påvirker endringsprosessen med familiene som familieveileder. De hadde alle videreutdanning i familierapi, som fra systemisk familierapi og milanogruppen vektlegger hvordan terapeuten gikk fra nøytral observatør til å forstås som en aktiv deltager i familiesystemet (Johnsen & Torsteinsson, 2012). Denne holdningen kan utfordre forståelsen av at foreldre motsetter seg veiledning som eneste forklaring av lav

måloppnåelse, da familieveilederen er i gjensidig samspill med familien underveis i tiltaket. Ved å be om tilbakemelding underveis i endringsprosessen vil det kunne åpne nye muligheter for at veiledningen oppleves nyttig dersom veiledningen oppleves å stagnere (Duncan, 2012). Dette avhenger at familieveilederen bruker sin rolle til å skape en trygg arena for tilbakemeldinger underveis i endringsprosessen.

Familieterapeuten Carlos Sluzki viste til den bio-psyko-sosial tilnærmingen med fokus på at ytterligere faktorer påvirker familiens situasjon så vel som relasjonene.

«Sosioøkonomiske variabler, arbeid, rase, kultur, kjønn, Resiliens og sårbarhet er viktige bidragsyttere til de problemstillingene vi møter i praksis.» (Johnsen & Torsteinsson, 2012 s. 37).

Faktorer utenfra virker formende på familiens problemer og resurser, og er relevant for å forstå grunnlaget for tilknytningen mellom barn og foreldre i et systemisk perspektiv.

5.3.3 Språkbevissthet

Språkbevissthet virket viktig for flere av familieveilederne, noe sykepleieren trakk frem som viktig element, det å snakke så familiene forstår. Dette forstås viktig for å sikre en god kommunikasjon, felles forståelse og samarbeidsklima, da språk kan forstås som en sosial konstruksjon. Det som gir mening for en person, kan gi en helt annen mening for en annen, hvor det virker avgjørende for familieveilederen å være bevisst på egen forforståelse når det kommer til både språk og kulturelle faktorer. Språket kan forstås som en sosial konstruksjon, hvor sosialkonstruksjonismen viser til hvordan mennesker skaper fenomenene rundt oss, noe som igjen påvirker hvordan vi forstår verden og tar fenomener for gitt (Jensen, Kjørstad, Seim & Tufte, 2020) Språk vil i lys av denne forståelsen utfordre familieveiledningen dersom fenomener i form av begreper om tilknytning forstås forskjellig hos familien og familieveilederen. Like mye som valg av metoder og tilnærminger virker det viktig med bevissthet på hvordan familieveiledningen gjennomføres og formidles sammen med familiene.

5.3.4 Bevissthet på utfordringer underveis i familieveiledningen

Bevissthet på utfordringer som kan oppstå i familieveiledningen ble et felles tema for familieveilederne. Tidsperspektivet var en utfordring som flere av familieveilederne var opptatt av, med tanke på å at endring skjer over lengre tid. Psykologen trakk frem hvordan det likevel kan så noen frø av endring i familieveiledning, og at det å kunne følge familiene over tid ville kunne bistå en bedre oppfølging av familiens mål om tryggere tilknytning.

Den mest alvorlige utfordringen forstås som situasjoner der familieveiledning ikke er nok, hvor barnet ikke kan vente på at omsorgssituasjonen blir bedre på grunn av bekymring for skjevutvikling og psykososiale konsekvenser (Helgesen, 2017).

Det oppleves avgjørende at familieveilederne har med perspektivet om barnets beste, hvor det i slike tilfeller kan innebære at noen andre må ha omsorgen for barnet for å sikre barnets behov for trygg tilknytning til andre omsorgspersoner. I arbeid med foreldre med kognitive nedsettelse virker det utfordrende å få til en endring av samspill der foreldrene ikke mestrer å ta barnets perspektiv og mentalisere i situasjoner med barnet.

Barnevernloven av 1992 §4-1 viser til at barnet beste skal legges vekt på i valg av hjelpetiltak for å sikre kontinuitet i omsorgen, noe som gir et stort ansvar til familieveilederne om å ha øynene åpne for hva som er god nok omsorg for barnet og ikke. Med tanke på utfordringene som kan oppstå i familieveiledning vil det være viktig å ikke miste nysgjerrigheten på hvilke andre muligheter som finnes for barnet og familien.

5.3.5 Veiledning av familieveilederne

Familieveiledernes erfaringer med veiledning de selv mottok på arbeidsplassen var varierende da noen likte godt undervisningsform, mens andre likte best å bli utfordret som fagperson med nye perspektiver. Et felles syn på veiledningen var at de alle anså det som viktig i arbeid med barn og familier, hvor kollegastøtte ble tydelig for sykepleieren og barnehagelæreren, og at kvaliteten på veiledningen hadde for dem sammenheng med veilederens veiledningskompetanse. Isdal (2017) beskriver veiledning som en mulighet til å reflektere over eget arbeid, samtidig som veiledningen kan inneholde råd og forslag.

Dette avhenger av at veilederen kjenner til feltet som veiledes i, hvor han videre viser til at de som opplever dårlige erfaringer med veiledningen kan avhenge av at veilederen mangler kompetanse som passer til gruppen som veiledes. Gode rutiner for veiledning, debrief og kollegastøtte virker kvalitetssikrende i familieveiledning for å reflektere over endringsprosessen, da flere øyne sammen kan reflektere om veiledningen er til det beste for barnet og familien.

5.4 Tidlig intervensjon

5.4.1 Lavterskeltilbud og folkeopplysning

Tidlig intervensjon var viktig for familieveilederne for å kunne styrke en trygg tilknytning mellom barnet og foreldrene, da det å gripe inn tidlig kan forhindre vonde opplevelser i relasjonen mellom dem og eventuelle psykiske konsekvenser hos barnet. Lavterskeltilbud var noe sykepleieren trakk frem som eksempel, hvor hennes ønske omhandlet at den norske velferdsstaten prioriterte dette mer for å nå ut til befolkningen på et større plan. Psykologen ønsket mer folkeopplysning rundt temaet om tilknytning og samspill for å engasjere flere førstegangsførelde i hva som er viktig for babyen den første tiden. Barnehagelæreren trakk frem hvordan tilknytningen starter fra barnet vokser i magen på mor, hvordan det kan vekke engasjement i det emosjonelle båndet ved å begynne allerede da.

Lorentzen (2021) viser til at hjerneutviklingen foregår på viktige plan også i ungdoms- og voksenlivet, hvor tidlige vonde erfaringer i barndommen ikke alltid viser en negativ sammenheng med videre utvikling dersom det forekommer mestring av vonde opplevelser senere i livet. Tidlig intervensjon som grunnverdi for familieveiledning er likevel viktig for å minimere risiko for skjevutvikling hos barnet da det ikke kan gis garanti for at barnet uansett får gode opplevelser senere som veier opp for de vonde tidlige relasjonelle opplevelsene.

5.4.2 Forebyggende effekt for skjevutvikling

Bowlby innførte begrepet indre arbeidsmodeller, som handler om at barnet fra spedbarnsalder samler erfaringer fra samspillet med omgivelsene. Hvordan spedbarnet blir møtt av nære omsorgspersoner legger grunnlag for opplevelse av seg selv og forventningene til omgivelsene (Grøholt, Garløv, Weidle & Sommerschild, 2015). Barnet kan likevel oppleve trygghet til omgivelsene. Selv om barnet har opplevd utrygghet tidlig det første leveåret vil det kunne utvikles trygghet i senere år dersom barnet opplever sensitive omsorgspersoner etterpå (ibid.). Denne forståelsen av barnets tidlige erfaringer med tilknytning forstås støttende for forebyggende tiltak, som familieveiledning der barnet er mellom 0-3 måneder, da det kan styrke muligheten for at foreldrene gir tilstrekkelig emosjonell omsorg og trygghet til barnet tidlig i utviklingen. Det gir samtidig familieveilederne et blikk på når barnet ikke kan vente lenger og bør anbefales til plassering i et annet familiehjem dersom familieveiledningen ikke strekker til, hvor alvorlighetsgrad og helhetssituasjon er avgjørende. Helgesen (2017) viser til at et tidlig blikk på barnets situasjon kan gi informasjon om risiko for utviklingstraumer, noe som kan forebygge psykiske konsekvenser for barnet senere i livet.

«Når små barn stadig utsettes for opplevelser som skaper angst og utrygghet, kan hjernen bli utsatt for alvorlig skjevutvikling. Jo yngre barna er når den traumatiske påvirkningen begynner, og jo lenger den varer, desto større er risikoen for utvikling av varige helseskader. Skadene kan gi seg utslag både på det psykiske og somatiske området. Det er derfor av avgjørende betydning å forsøke å få dekket mulige utviklingstraumer så tidlig som mulig i barnets liv.» (Helgesen, 2017 s. 225).

Selv om målgruppen av familier som mottar familieveiledning varierer i alvorlighetsgrad vil tidlig intervensjon øke muligheten for å ha en forebyggende effekt for barnets utvikling der familiens utfordring omhandler risiko for utrygg tilknytning mellom barnet og foreldrene.

5.4.3 Tverrfaglig forståelse av barnets utviklingsprosess

Foreldrenes samspill med barnet påvirker øyeblikkelige prosesser i barnets hjerneutvikling, samtidig som at barnets utvikling påvirkes videre i livet i nye utfordringer som kan ha sammenheng med andre faktorer og arenaer i barnets liv. Bronfenbrenners bioøkologiske utviklingsmodell viser en forståelse av hvordan barnets utvikling påvirkes av ulike faktorer på ulike nivåer, hvor mikronivået består av de sosiale arenaene som barnet har direkte kontakt med, som familien, barnehagen, skole og venner (Helgesen, 2017). Det barnet opplever på de ulike arenaene vil samlet påvirke barnets utvikling. Dette utfordrer vurderinger av barnets omsorgssituasjon, da familieforholdene isolert sett ikke kan gi et helhetlig bilde av risiko- og beskyttelsesfaktorer som påvirker barnet. Der barnet har opplevd tilstrekkelig utviklingsstøtte og trygghet til foreldrene de første leveårene vil det likevel utgjøre risiko hos barnet dersom dette ikke vedvarer videre i utviklingen, som manglende mestring av stressende hendelser (Lorentzen, 2021). Tidlig intervensjon virker avgjørende der det tidlig vises betydelig risiko for omsorgssvikt i barnets første leveår, samtidig som familieveiledning kan være et viktig hjelpetiltak, også frem til ungdomsårene. Risiko ved tidlig intervensjon er at det blir feil tiltak dersom vurderingene på årsak til omsorgssvikten hos barnet blir smalt, hvor det trengs et samlet tverrfaglig blikk for å oppnå så høy måloppnåelse som mulig (Lorentzen, 2021). Tverrfaglighet forstås viktig for å styrke endringsprosessen, da barnets utviklingssituasjon påvirkes av mange samvirkende årsaker (Broberg, Almquist & Tjus, 2017).

5.4.4. Kultursensitivitet og komorbiditet

Sykepleieren viste til tenkning av tilknytning, hvor hun trakk frem bevissthet på å være åpen om hva som vises i familiesituasjonen med tanke på utrygg tilknytning mellom barnet og foreldrene, som kulturforskjeller som kan påvirke foreldrenes forventninger til samspill med barnet, og at symptomer innenfor blant annet autismespekteret kan forveksles med utrygg tilknytning, selv der foreldrene gjør stor innsats for gjensidig trygt samspill.

For å møte familier med en kultursensitiv holdning krever det at familieveilederen viser dem anerkjennelse, da det handler om å lytte med respekt kontra å anerkjenne det som er riktig eller galt (Aadnesen, 2015). Anerkjennelse i tråd med kultursensitivitet forstås som en viktig ivaretagende faktor i familieveiledning, da anerkjennelse er et viktig grunnleggende menneskelig behov (ibid.).

Utviklingspsykopatologi handler om å skaffe et overblikk over hendelser som kan ha medvirket til utfordringer i barnets liv (Broberg, Almqvist & Tjus, 2017). Komorbiditet er et annet begrep som omhandler hvordan ulike diagnoser innebærer samme symptomer (Helgesen, 2017). Med tanke på tidlig intervensjon vil det være viktig å ikke være for låst til det første som vises i samspillet mellom barnet og foreldre, da det kan gi feil utgangspunkt for hva familiene kan trenge av hjelp videre. Haug og Opsand (2006) viser til et eksempel med tilknytningsteori som viktig kunnskap for å forstå betingelser for barns utvikling og hvordan dette påvirkes av nære relasjoner. Dette har sammenheng med barnets modning og fysisk og psykisk vekst. De peker også på betydningen av at terapeuten har ulike hypoteser om hva som kan være årsaken til hva barnet viser, om det er handler om en utviklingsforstyrrelse eller om utfordringene handler om samspillet og tilknytning barnet har til foreldrene (ibid.). Mot denne bakgrunnen er det viktig å forstå helhetsbilde til familien og andre situasjoner som kan påvirke samspillet før veiledningen starter.

Kapittel 6 – Avsluttende konklusjon

6.1 «Hvordan kan familieveiledning styrke trygg tilknytning mellom barn og foreldre?»

I dette forskningsprosjektet ble kvalitativt metode utgangspunkt for analysen med intervjupersoner som primærkilder til datainnsamlingen for å besvare forskningsspørsmålet om hvordan familieveiledning kan styrke trygg tilknytning mellom barnet og foreldrene. Presentasjon og analyse av funn er preget av tematisk analyse, etterfulgt tolkning med fenomenologisk og hermeneutisk forståelse.

Tilknytningsteori, barnevernfaglig teori og systemisk forståelse fra familierapi har utgjort teorigrunnet for forskningsprosjektet. Analysen av funn er basert egen forståelse av teorigrunnet sammen med familieveilederens tidligere erfaringer med foreldre og barn i veiledning.

Trygg tilknytning til nære omsorgspersoner kan forstås som et av de viktigste faktorene for en god utvikling hos barnet da det hjelper hjernens utvikling til motstandsdyktighet, forebygger stress og vedvarende utrygghet. Trygg tilknytning gjennom barndommen kan redusere risiko for utvikling av psykiske lidelser, til tross for vonde opplevelser senere i livet. For at familieveiledning skal hjelpe med å styrke trygg tilknytning mellom barnet og foreldrene har jeg i dette forskningsprosjektet funnet fire forskjellige temaer som kan bidra i familiens endringsprosesser, som innebærer en god start for familien, en skreddersydd tilpasning av veiledning til den enkelte familien, personlig kompetanse hos familieveilederen og tidlig intervensjon som kan forebygge utrygg tilknytning tidlig i barnets liv. Innenfor disse temaene var det flergenerasjonsperspektivet som utmerket seg sterkt i intervjuprosessen, hvor foreldrenes egen tilknytningshistorie kan bidra til forståelse av hva som kan gjøres videre i foreldrenes relasjon til eget barn. Relasjonen mellom familieveilederen og familien vil kunne påvirke endringsprosessen, hvor traumebevisst omsorg kan bidra til å skape en tryggere opplevelse for familien som har vonde tidligere relasjonelle erfaringer. Det forebyggende perspektivet oppleves viktig for å tidlig kunne bryte generasjonsoverføring så barnet ikke vokser opp i samme vonde opplevelser som sine foreldre som har opplevd omsorgssvikt i egen barndom.

Kritikk av tilknytningsteori har bidratt til et nytt perspektiv hos meg som innebærer å være åpen for helheten rundt familiens situasjon og bevissthet på hvordan familieveiledernes blikk og vurderinger påvirker hjelpen familien får underveis. Da er det avgjørende med et tverrfaglig blikk for å sikre rett hjelp og et godt samspill mellom barnet og foreldrene, da det kan gi et større perspektiv på hva familien trenger (Broberg, Almqvist & Tjus, 2017). Sirkulær tenkning fra systemisk familieterapeutisk forståelse utfordrer en lineær forståelse av årsak og virkning, hvor det er viktig å se helheten rundt barnets situasjon og ikke utrygg tilknytning isolert sett, da det fort fordeler skyld, noe som kan ødelegge foreldrenes håp om endring (Frøyland, 2017). Det oppleves viktig å hele tiden prøve å forstå familiens perspektiv, da familiesystemet er i konstant dynamisk endring over tid. Systemisk tekning fra familieterapien samsvarer med denne forståelsen, hvor det alltid er flere måter å forstå noe på. Mentalisering forstås som en viktig egenskap også hos familieveilederne, med tanke på nysgjerrighet på familiens helhetssituasjon for å strebe etter det beste veiledningstilbudet familien kan få, og hvordan familieveilederen påvirker endringsprosessen. Kreativitet utgjør en viktig faktor i skreddersømmen av veiledningen, hvor familieterapeutiske tilnærminger også kan brukes utenfor strukturerte samtaler når barna er i barnehagealder.

I etterkant av forskningsprosjektet har jeg blitt nysgjerrig på familiens perspektiv, hvordan barna og foreldrene selv ville beskrevet omsorgssituasjonen i etterkant av veiledning og hvordan det har gått med familiene over tid. Jeg blir opptatt av hvor mye kunnskap og ressurser som kreves av familieveilederne for å styrke det emosjonelle båndet mellom barnet og foreldrene, med tanke på kontinuerlig bevissthet på hva som kan fungere og hva som må endres. Jeg har blitt opptatt av at reparasjonsarbeid er en mulighet i veiledning med eldre barn, hvor reparasjon underveis i oppveksten kan styrke barnas utvikling når de erfarer mestring etter vonde opplevelser med nære omsorgspersoner. Noe jeg tar med meg etter denne forskningsprosjektet er å være bevisst at foreldrene i de aller fleste tilfellene er oppriktig glade i barna sine og gjør det beste de kan i endringsprosessen der veiledningen tilpasses så langt som mulig.

Tilknytningens kvalitet i barndommen legger tidlige byggesteiner i barnets hjerneutvikling og erfaringer av omgivelsene. En trygg tilknytning til omsorgspersonene vil kunne skape en stor beskyttende faktor mot motstand senere i livet. For at familieveiledning skal kunne styrke trygg tilknytning mellom barnet og omsorgspersonene virker det viktig å se helheten rundt barnet og støtte foreldrene som barnets viktigste omsorgspersoner ved å lete etter styrkene som finnes hos dem.

Litteraturliste

- Aadnesen, B. N. (2015). Forståelser av barnets beste i et flerkulturelt barnevern i Norge. I Kipperberg, E. (Red.), *Når verden banker på – Nye utfordringer for profesjonsutøvelse*. (s. 235- 249) Bergen: Fagbokforlaget
- Aasebø, L. (2006). Parent Management training, Oregon-modellen PMTO. I Halvorsen, I., Ropstad, I., Rund, B. R. & Seltzer, W. J. (Red.), *Foreldre og fagfolk i samspill – Behandling av psykiske vansker hos barn og unge* (s. 143-151) Stavanger: Hertevig forlag
- Barnekonvensjonen (1989) FNs konvensjon om barnets rettigheter (20-11-1989) i Menneskerettsloven (1999) Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (LOV 1999-05-21-30).
Hentet fra: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30/KAPITTEL_8#KAPITTEL_8 01.12.20
- Barnevernloven (1992). Lov om barnevernstjenester (LOV 1992-07-17-100). Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100> 01.12.20
- Broberg, A., Almquist, K. & Tjus, T. (2006). *Klinisk barnpsykologi – utvikling på avveier* Bergen: Fagbokforlaget
- Buudir. (2021, 03. juni). New Born Observation (NBO). Hentet fra: <https://www.buudir.no/en/Familie/foreldrestotte/tiltaksliste/nbo/> 10.09.21
- Bunkholdt, V. & Kvaran I. (2015). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving. 6. utgave*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Duncan, B. L. (2012). *Bli en bedre terapeut*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Egge, Å. (2006). Fokus på foreldre til barn med opposisjonell atferd – Erfaringer fra bruk av foreldreveiledningsopplegg i gruppe. I Halvorsen, I., Ropstad, I., Rund, B. R. & Seltzer, W. J. (Red.), *Foreldre og fagfolk i samspill – Behandling av psykiske vansker hos barn og unge* (s. 153 – 167) Stavanger: Hertevig forlag
- Frønes, I. & Strømme, H. (2014). *Risiko og marginalisering – Norske barns levekår i kunnskapssamfunnet*. 2. utgave. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Frøyland, L. (2017). *Systemisk samtale – Psykososialt samarbeid med barn, ungdom og foreldre*. Bergen: Fagbokforlaget
- Gilje, N. (2017). Hermeneutikk – teori og metode. I Järvinen, M. & Mik-Meyer, N. *Kvalitativt analyse: syv traditioner*. (s. 81-102) København: Hans Reitzels forlag

Grunnloven (1814). Kongeriket Norges Grunnlov (LOV-1814-05-17)

Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17#KAPITTEL_5 01.12.20

Grøholt, B., Garløv, I., Weidele, B. & Sommerschild, H. (2015). *Lærebok i barnepsykiatri* (5. utgave) Oslo: Universitetsforlaget

Haug, S. & Opsand, A. (2006). Arbeid med gravide kvinner, sped- og småbarn. I Halvorsen, I., Ropstad, I., Rund, B. R. & Seltzer, W. J. (Red.), *Foreldre og fagfolk i samspill – Behandling av psykiske vansker hos barn og unge* (s. 105 – 125) Stavanger: Hertevig forlag

Helgesen, L. A. (2017). *Menneskets dimensjoner – Lærebok i psykologi*. 3. utgave. Oslo: Cappelen Damm Akademisk

Hertz, S. (2011) *Barne- og ungdomspsykiatri – Nye perspektiver i uante muligheter*. Oslo: Gyldendal akademisk

Isdal, P. (2017). *Smittet av vold – Om sekundærtraumatisering, compassion fatigue og utbrenthet i hjelpeyrkene*. Bergen: Fagbokforlaget

Jensen, D., Kjørstad, M., Seim, S., Tufte, P.A. (Red.), (2020). *Vitenskapsteori for sosial- og helsefag*. Oslo: Gyldendal

Johannessen, L. E. F, Rafoss, T. W. & Rasmussen, E. B. (2018). *Hvordan bruke teori? Nyttige verktøy i kvalitativ analyse*. Oslo: Universitetsforlaget

Johnsen, A. & Torsteinsson, V. (2012). *Lærebok i familieterapi*. Oslo: Universitetsforlaget

Lorentzen, P. (2021). *Hjernen og barnevernet – En kritisk drøfting*. Oslo: Universitetsforlaget

Lorentzen, P. (2019). *Mentalisering og barnevernet – En kritisk drøfting*. Oslo: Universitetsforlaget

McAdam, E. (2019). Systemisk- anerkjennende familieterapi. I Lorås, L. & Ness, O. (Red.). *Håndbok i familieterapi*. (s. 225-236) Bergen: Fagbokforlaget

Neumann, C. B. & Neumann I. B. (2012). *Forskeren i forskningsprosessen: Metodebok om situering*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk

Postholm, M. B. (2017). *Kvalitativ metode – En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasestudier*. 2. utgave. Oslo: Universitetsforlaget

Powell, B., Cooper, G., Hoffman, K. & Marvin, B. (2015) *Trygghetssirkelen – en tilknytningsbasert intervensjon*. Oslo: Gyldendal akademisk

PYC – hentet fra: <http://pyc.no/> 10.09.21

Røkenes, O. H. & Hanssen, P-H. (2012). *Bære eller bryte – Kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker*. 3. utgave. Bergen: Fagbokforlaget

- Schibbye, A-E. L. & Løvlie, E. (2017). *Du og barnet – Om å skape gode relasjoner med barn*. Oslo: Universitetsforlaget
- Sjøvold, M. S. & Furuholmen, K. G. (2020). *De minste barnas stemme – Sped-og småbarn utsatt for vold og omsorgssvikt*. 2. utgave. Oslo: Universitetsforlaget
- Skau, G. M. (2018). *Gode fagfolk vokser- personlig kompetanse i arbeid med mennesker*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag
- Skårderud, F., Haugsgjerd, S. & Stänicke, E. (2018). *Psykiatriboken. Sinn – kropp – samfunn* 2. utgave. Oslo: Gyldendal akademisk
- Sundfær, A. (2016). *God dag, jeg er et barn – Om barn som lever med rus eller psykisk sykdom i familien*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Tangaard, L. (2017). Fænomenologi som kvalitativ forskningsmetode. I Järvinen, M. & Mik-Meyer, N. *Kvalitativ analyse: syv traditioner*. (s. 81-102) København: Hans Reitzels forlag
- Thomassen, M. (2020). Fenomenologiens mange ansikter. I Jenssen, D., Kjørstad, M., Seim, S., Tufte, P.A. (Red.), *Vitenskapsteori for sosial- og helsefag* (s. 103-137). Oslo: Gyldendal
- Varvin, S. (2018). Psykiske og psykososiale problemer hos flyktninger og innvandrere. I Skårderud, F., Haugsgjerd, S. & Stänicke, E. *Psykiatriboken. Sinn – kropp – samfunn* 2. utgave (432- 445) Oslo: Gyldendal akademisk
- Wennerberg, T. (2015). *Selv og sammen – Om tilknytning og identitet i relasjoner*. Oslo: Arneberg Forlag
- White, S. & Gibson, M. (2019). *Reassessing Attachment Theory in Child Welfare*. Bristol: Policy Press
- Hentet fra <https://ebookcentral-proquest-com.ezproxy.oslomet.no/lib/hioa/reader.action?docID=5988678&ppg=2> 28.03.22